

Dette værk er downloadet fra Danskernes Historie Online

Danskernes Historie Online er Danmarks største digitaliseringsprojekt af litteratur inden for emner som personalhistorie, lokalhistorie og slægtsforskning. Biblioteket hører under den almennyttige forening Danske Slægtsforskere. Vi bevarer vores fælles kulturarv, digitaliserer den og stiller den til rådighed for alle interesserede.

Støt Danskernes Historie Online - Bliv sponsor

Som sponsor i biblioteket opnår du en række fordele. Læs mere om fordele og sponsorat her: <https://slaegtsbibliotek.dk/sponsorat>

Ophavsret

Biblioteket indeholder værker både med og uden ophavsret. For værker, som er omfattet af ophavsret, må PDF-filen kun benyttes til personligt brug.

Links

Slægtsforskernes Bibliotek: <https://slaegtsbibliotek.dk>

Danske Slægtsforskere: <https://slaegt.dk>

HVAD SKAL DET NYTTE ?

Fa'er. Er det Verdenshavet? - Nei, lille Gysse, det er Fredriksholm Kanal.

HISTORISK
FORENING
VED
AARHUS
UNIVERSITET

HVAD SKAL DET NYTTE ?

11/11 - 69

HISTORISK
FORENING
VED
AARHUS
UNIVERSITET

1969

Redaktør: Erik Dreyer
Omslag: Ole Marquart

Historisk Forenings bestyrelse 1969/70

Hans Chr. Ralking (formand)
Birte Lau (næstformand)
Erik Nørr (kasserer)
Nils - Georg Lundberg (sekretær)
Sten Porse (PR - sekretær)

Suppleanter:

Stig Günther Rasmussen
Erik Dreyer

Tryk: Dirksen & Junker

INDHOLDSFORTEGNELSE

Forord	7
Til ingen nytte... af Erik Christiansen	9
Hvorfor agrarhistorie? af Erik Ulsig	17
De fremmede verdensdele og historiestudiet af Georg Nørregård	21
Varför historia? af Jörgen Weibull	26
Hvorfor økonomi og økonomisk historie? af Vagn Dybdahl	31
Historiestudium og historisk metode af Helge Paludan	35
Historikernes bedrifter hjemme og ude af Anders Lindstrøm	39
Specialefortegnelse	46

Forord

Dette festskrift fremtræder som tredje led i festligholdelsen af 30-års jubilæet for Historisk Forening ved Aarhus Universitet. De to andre led bliver en jubilæumsfest og en kongres med titlen: Historiens eksistensberettigelse.

Festskriften falder i to afdelinger, én med indlæg under fællestitlen "Hvad skal det nytte?" og en med én komplet fortegnelse over specialer forfattet af historiestuderende ved Aarhus Universitet. Denne tvedeling har præget hele projektet med nærværende skrift, mens delene derimod er undergået visse forandringer, som kort skal opridses.

Det første hovedafsnit om historiestudiets nytte var oprindeligt planlagt som en samling studier fra hver af faggruppens professorer og fra de specialdisciplin-lærere, der er tilknyttet denne. Under indtryk af vanskelighederne ved at realisere dette og ved flere professorers inspiration blev dette projekt forandret lidt efter lidt til det til sidst fik den ovennævnte titel, som er overarkivar Vagn Dybdahls idé. Den afdeling, der idag udgøres af specialfortegnelsen, havde vi planlagt som en "blå bog" over foreningens tidligere medlemmer. Desværre viste det sig, at kun alt for få af de ca. 150 personer, det kunne dreje sig om, ønskede at reflektere på vores anmodning om en kort selvbiografi. Vi måtte derfor etablere et alternativ, og her til fik vi idéen fra ammannensis Jens Engberg, der - hvad der senere viste sig at slå til - mente, at en specialfortegnelse kunne have manges interesse.

Vi mener, at vi med vore læreres tankevækkende og velskrevne indlæg og med listen over ikke mindre spændende specialetitler har fremlagt et skrift, som både vil kunne interessere fagfolk og andre med historisk interesse. Det er derfor vort håb, at skriftet vil finde læsere også udenfor foreningens temmeligt lukkede kredse.

Bestyrelsen.

Til ingen nytte..

Af cand. mag. Erik Christiansen,
amanuensis i oldtidens historie

Cæsar og Cicero, Perikles og Platon - når disse navne stadig forekommer i vore skoler og universiteter, er det så andet end en træg traditions krampagtige fastholden ved de sidste rester af et forældet dannelsesideal? Spørgsmålet er berettiget al den stund der er al mulig grund til et kritisk opgør med det spindelvæv af traditioner og fordomme, som stadig omgiver vort samfund og hindrer dets tiltrængte fornyelse.

Man kan med fuld ret spørge, hvorfor der stadig anvendes så megen tid og så mange kræfter på noget så nytteløst som oldtidens historie, når nutiden synes at have så mange problemer at slås med og så mange opgaver at løse, at en koncentration af kræfterne kunne synes nødvendig.

Er det andet end magthavernes spil for at aflede folkets opmærksomhed fra hverdagens problematik? Hvorfor ikke starte historien med århundredeskiftet og lade alt det gamle gå i glemmebogen?

Lad os tage et eksempel: Man forstår næppe hverken gaullismen eller det franske venstre tilbunds uden et kendskab til Napoleon og den franske revolution. Men man forstår næppe Napoleon og den franske revolution uden et kendskab til l'ancien regime, næppe l'ancien regime uden kendskab til feudalismens Frankrig, næppe det uden Frankerriget, næppe Frankerriget ... osv.

Det griber om sig som en licentiats ulyksalige jagt efter de egentlige forudsætninger. Bordet fanger. Er vi først begyndt vores erkendelsesjagt efter fortiden, kan vi ikke standse ved et eller andet tilfældigt årstal, selvom vi af praktiske grunde ofte tvinger os selv til at gøre holdt for netop ikke at havne i licentiatsens situation. Vi benytter os i stedet af andres meddelelse af viden i tillid til deres hæderlighed og i erkendelse af deres metode, hvis principper ikke afviger synderligt fra vores.

Det skal derfor være denne artikels første postulat, at et spørgsmål om oldtids-historiens nytte er det samme som det evige spørgsmål om historiens nytte overhovedet.

Et spørgsmål som er blevet forskelligt besvaret nu som før.

Man har villet lære af historien, uddrage de etiske og politiske regler, som bringer et samfund væxt og fremgang, uddrage menneskelivets og samfundets eviggyldige love. Dette krav, som samfundsvidenskaberne ofte stiller til historien i dag, svarer helt til de svar, som fx Polyb og Livius mente at finde i historiens gang.

Men netop Polybs og Livius' konklusioner tilfredsstillers os ikke som andet end et vidnesbyrd om datidens forsøg på at forklare romerrigets væxt. Hverken teorien om den ideale blandingsforfatning eller de ældste romeres fortræffelige karakteregenskaber synes egnet til at forklare udviklingen fra en lille landsby til et verdensrige. Tværtimod glæder vi os over, at de ikke blev fanget mere af disse teorier end at de har overleveret os udførlige skildringer af den romerske historie, som vi så kan forsøge at give vores forklaringer på.

Det vil være denne artikels andet postulat, at en forudfattet tese om love for historiens gang vil ødelægge studiet af historien. Ved at hugge en hæl og klippe en tå kan man få systemet til at gå op, men de egentlige nuancer forsvinder i generaliseringens forenkling.

Det er nærliggende og berigende at drage en parallel mellem den romersk-karthagiske konfrontation ved Sagunt under optakten til den 2. puniske krig og fx den sovjetisk-amerikanske ditto under Cuba-krisen. Men studeres begge emner nøjere, vil forskellene vise sig at være større end lighederne, parallellen blevet et pædagogisk virkemiddel. Fastholdes sammenligningen derimod hårdnakket, vil den afspore vurderingen. Det antal irriterende detaljer, der må lades ude af betragtning - såsom forskellene i den våbentekniske udvikling! - bliver efterhånden så stort, at man må spørge sig selv om det nyttige i sådanne fantasier!

Tankevækkende er i så henseende Mommsens foragt for Cicero som en indskrænket ridder (læs junker), der ikke forstod Cæcars (læs Bismarcks) store plan. Og lige så tankevækkende er, at vurderingen af Sulla kan spænde lige fra den mest positive til yderst fordømmende. Specielt tankevækkende om pågældende forskeres egne politiske synspunkter!

Man har ofte villet slå politisk mønt af historien, hævde monarkens, nationens, folkets, religionens eller ideologiens fortræffeligheder. Danske historikere påviste vor historiske ret til grænse ved Ejderen, tyske historikere Slesvig-Holstens historiske ret til evigt at høre sammen. Himmler forsynede en kommenteret udgave af Tacitus' skildring af germanerne med en manende tilegnelse, mens Hartvig Frisch

pillede den ariske raceteori i stumper og stykker.

Origines påviste at det ikke var kristendommen som undergravede romerriget, Gibbon påviste det modsatte. Tacitus skrev "sine ira et studio", men et studium af hans stilistiske virkemidler viser klart deres forførende tendens.

Lad det være afskrækkende eksempler nok. Den menneskelige objektivitet har sine yderst snævre grænser.

Men hvorfor så ikke erkende vor subjektivitet og dyrke den til fulde? Hvorfor ikke stille historien i udviklingens tjeneste og påvise revolutionens uundgåelige sejr, således som Marx gjorde det?

At Marx tilførte den historiske forskning værdifulde impulser kan ikke betvivles. Men indtil nu har hans forsøg på ud fra fortiden at påvise fremtiden vist sig uholdbar. Ud fra sine sym- eller antipatier for marxismen som så kan man anføre de forskellige argumenter for at dette ikke er blevet tilfældet. Og her kommer den subjektive vurdering helt til sin ret. De forudfattede meninger påvirker konklusionen.

Man kunne jo eksempelvis spørge om den udviklingstese frem mod dommedag og tusindårsriget, som Hegel og Marx arvede fra kristendommen er mere "sand" end den græske tese om udviklingens bestandige kredsløb. Vi bevæger os i erkendelsesteoriens verden, men får stadig ikke svar på spørgsmålet om hvorfor vi studerer historie.

Sidst har det været hævdet, at historien tjente det bestående samfunds sag. Ved at lære skoleelever og studenter fortidens dyder skulle man kunne påvirke dem med the establishments dogmer og få dem væk fra farlige fremtids tanker.

Det kan man måske også, hvis de er indstillet på det. Man kan vel også hævde det modsatte: at en bedre erkendelse af fortiden giver bedre muligheder for at revolutionere fremtiden. Vil en psykiater helbrede en patient, må han søge at erkende sygdommens opståen og årsager. På samme måde kan historikeren søge at forklare hvorfor og hvordan udviklingen er sket. Det giver selvfølgelig et vist erfaringsgrundlag for andre og lignende problemstillinger; men intet tyder på at hans vurderinger af det måske passerende er mere entydigt holdbare end hans vurderinger af det måske passede.

Alligevel må også en historiker vedgå det etiske ansvar for sin videnskab. Mere end nogen anden burde han vide, hvad den er blevet brugt og misbrugt til! Han må erkende, at når historien kun bliver til gennem historikeren, skærper denne subjektive vej kravet om stræben efter objektiv erkendelse. Ikke ved vore svar, men ved vore spørgsmål vil vi nå videre. Så uheldet som muligt må vi gå til stoffet, metodisk behandle det, kritisk vurdere det og ikke lade os fortvivle af at nye detaljer og synspunkter vælter opstillede teorier og hypoteser. Alt i erkendelse af

vor egen uformåenhed. Alt kan stilles til debat. Intet er eviggyldigt.

Det er en ideal stræben, men hvilket ideal! Man tænker sig den overført på andre af livets forhold!

Har man kritisk plukket Augustus' beretning om sin magtovertagelse og styre i stykker, kan man næppe undlade at anvende samme metode på fx nulevende statsmænds udtalelser. Har man påvist hulheden i de romerske påstande om at ville pacificere barbarerne og berige dem med civilisationens velsignelser, tvinges man uvægerligt til at overveje andre stormagters påstande, allierede som fjender i øvrigt.

På den anden side er der vel ingen grund til at skjule at vi hver især har vore politiske teorier, og at disse påvirker vort syn på historiens gang og nytte. Det gør ikke faget mindre interessant eller værdifuldt. Det ville være forkert at hævde vi er objektive, men skæbnesvangert at opgive forsøget på at være det.

Og det er måske historiens største berettigelse som humanistisk fag i nutidens verden. Kravet om at tænke, tænke selv. Man kunne drømme om at alle gjorde det og vidste at de andre også gjorde det! Utopia hedder den verden, men nok en stræben værd.

Det skal imidlertid også indrømmes, at erkendelsen heraf har været langsom. Jeg mindes endnu med rædsel en fremtrædende gymnasielemes påstand om, at en gymnasielem uden forberedelse måtte kunne gå ind i en klasse og påtage sig en time om den romerske republik eller de franske impressionister. Det er en sørgelig rest af den sorte skole og vidner om total mangel på forståelse for fagets egentlige problematik!

Men denne type dør forhåbentlig ud, når den nye studieordning slår igennem med sin centrering om kritisk-metodiske problemer. Der er lang vej igen. Den gamle lov om, at man skal "vide noget" ved det grønne bord slår stadig igennem. Som om vi vidste noget som helst andet end at vi forsøger at etablere en viden! Universitets undervisningslokaler er stort set uegnede til moderne undervisning, indrettet som de er med et ophøjet lærerkateder og studenterne på række og rad bag hinanden, men med ansigtet fremad mod kundskabens orakel. Og vi kunne blive ved...

Tør vi mon håbe at studenteroprøret vil gå over i sådanne positive medarbejderbestræbelser fremfor at fremture i frusterede revolutionstanker?

Dog næppe heller den kritiske metode rummer svaret på historiens berettigelse, hvor mange betragtninger der end kan gøres i denne forbindelse. Svaret er vel snarere det, at mennesket - såvidt vides - altid har interesseret sig for fortiden og formentlig altid vil gøre det. I vores håbløse forsøg på at være rationelle væsener

har vi fra tid til anden forsøgt at give de forskellige svar på nytten heraf. Men det er ikke til nogen konkret nytte. Vi burde måske snarere erkende vor selvop-tagethed. Det evige spørgsmål: Hvem er jeg? søger vi bl. a. besvaret med spørgs-målene: Hvem er de andre? Hvor kommer jeg fra? I vores forgæves jagt efter sva-ret opsøger vi også fortiden.

At benægte historien er at benægte den menneskelige erkendelsestrang. At udøve historien efter andre principper ligeså. Det må blive denne artikels hovedpostulat.

For også det er et postulat.

Og nu til oldtiden.

Har man kravlet inde i Keops' pyramide, vandret på Akropolis eller i Colosseum, melder sig hastigt en række spørgsmål: Hvem har bygget disse monumenter? Hvor-dan? Hvorfor? Hvornår?

Fantasien kommer let i skred. Var det ikke den top hvorfra vi er sunkne...? Kendte ægypterne mon ikke atomkraft? Eller er der noget om tegneseriernes skildring af en anden planets opbygning af Atlantis?

Men trænger vi nøjternt ind i det skriftlige og ikke-skriftlige materiale bag dis-se monumenter, får vi kendskab til tusinde slavers slid, til faraonernes dødetro, til Athens udnyttelse af søforbundet, til arkitekters strid med religiøse traditioner, til brød og skuespil, til kristenforfølgelser, til mennesker, menneskers virke, tan-ker, planer, problemer.

Vi gribes af gru ved beretningerne om assyrenes grusomheder, glæder os over le-genden om Osiris' drab og genfødsel. Vi genkender meget i de græske filosofers forsøg på at finde vej mellem udvikling og harmoni. I Ciceros private brevveksling ser vi politikeren demaskeret som et ganske almindeligt svagt, forfængeligt og sø-gende menneske. Hvilke overvejelser måtte Perikles ikke gøre sig i de skæbne-svangre dage før den peleponnesiske krigs udbrud? Hvilke motiver fik Cæsar til at falde for Cleopatra?

Vi erkender mennesker ligesom os selv, bl. a. fordi disse menneskers værk er vor egen fortid, og direkte som indirekte har spillet en rolle ved udformningen af vor egen tids kultur og samfund.

Der er også meget vi vanskeligt forstår: slavesystemet, det romerske fides-begreb, den græske foragt for folkets styre, de babylonske guders uberegnelige luner fx.

Men hvad enten vi forstår disse mennesker og deres forhold eller ej, søger vi er-kendelse om dem, og vel dermed nok så meget om os selv. Heri adskiller old-

tiden sig ikke væsentligt fra historiens øvrige perioder.

Så fjært og dog så nært. En udfordring til vores menneskelige nysgerrighed!

Arbejdet kan være vanskeligt. I nogle tilfælde ejer vi intet eller kun sparsomt litterært materiale, og kun et møjsommeligt studium tillader et billede af de su-meriske byer, af doremes indvandring i Hellas eller etruskernes gådefulde oprin-delse.

Først efter 2. puniske krig begyndte den romerske historieskrivning. Den søgte at give omverdenen en begrundelse for den romerske magt, vise Roms storhed også i tidligere tid, og den er kun bevaret gennem senere historikere, fortrinsvis fra au-gustæisk tid, hvis forherligende tendens og ukritiske kildeanvendelse ikke giver fær-re problemer. Kun en minutiøs samling og omhyggelig vurdering af arkæologisk linguistisk, epigrafisk og numismatisk materiale, sammenholdt med denne litte-rære overlevering giver os muligheder for at skitsere udviklingens forløb.

Kort efter at Ventris havde offentliggjort sin sensationelle tydning af linear B tav-lerne og dens konsekvenser for den minoiske -mykenske tids historie, begyndte en omfattende forskningsdebat om tydningens rigtighed og tavlernes datering. Detaljerede analyser af tavlerne er afgørende for tydningen, et kritisk studium af Evans' dag-bøger, sammenholdt med andet materiale er nødvendigt for dateringen.

Blandt Sallusts værker, men uden hans navn, er bevaret 2 breve til Cæsar, om hvis ægthed der har stået så omfattende en diskussion, at man har kunnet udarbejde en hel bibliografi herom. Er brevene ægte, giver de afgørende oplysninger om Sal-lust og hans samtid, er de uægte, henstår spørgsmålet om falskneriets datering og tilblivelse.

En tidsfæstelse af Hammurabis regeringsår er et puslespil med mange ukendte og få kendte brikker, hvis placering kan forrykke dateringen med flere hundrede år.

Lad det være eksempler nok på de metodisk-kritiske problemer en oldtidshistoriker må tumle med, men dermed også på oldtidshistoriens berettigelse som så i en tid, hvor interessen mere og mere samler sig om erkendelsesvejen og erkendelsesmu-lighederne end om det engang vedtagne og erkendte.

Det der er oldtidshistoriens svaghed bliver samtidig dens styrke: det ofte sparsom-me materiale, som stiller krav om omhyggelig indsamling af alle oplysninger, mi-nutiøs vurdering af hver enkelt for sig og i sammenhæng med de øvrige oplysnin-ger, nye spørgsmål og nye erkendelsesveje, fantasi under kontrol. Teoretisk er de-intet heri der adskiller et studium af denne periode fra andre perioder; men ud-fordringen kan føles stærkere.

Et særligt problem er sproget. Nogle af disse gamle sprog kan vi lære os, andre er forblevet en gåde.

Vi kræver latinkundskaber for at kunne studere historie. Det klassiske dannelses-ideal igen! Er det da ikke en illusion at tro, at man kan lære at læse latinske tekster gennem 2 års gymnasieundervisning eller 2 universitetssemestre? jo! Vil det da ikke være rimeligt at afskaffe kravet? næppe!

Kan vi ikke selv læse et fremmedsprog, må vi benytte oversættelser. Men en oversættelse er samtidig en tolkning. Vi ser bort fra direkte misforståelser såsom børn og bøger, og spørger fx hvorledes vi skal forstå og oversætte Augustus' ord om "auctoritas" og "potestas"? Herpå beror hovedvurderingen af Augustus som statsmand.

Ofte er disse tekster overleveret os gennem en kæde af afskrifter, hvor mulighederne for misforståelser og overspringelser er legio. Er det således rimeligt at antage, at andenhånden i det overleverede manuskript til Ciceros de re publica har haft et bedre forlæg end førstehånden, eller er det blot lærde spekulationer? Det er vort hovedvidnesbyrd om den folkeforsamlings udformning på Ciceros tid som valgte romerstatens øverste embedsmænd.

Belysende er også hvad den senere interrex -institution i navn og udformning fortæller om et tidligere romersk valgkongedømme med kongen som indoeuropæisk primus inter pares.

Oversættelse er et metodisk-kritisk problem, som en historiker må have øjnene åbne for. Principielt kan dette læres ved et hvilket som helst sprog. Når latinen synes så velegnet, skyldes det dels dens placering i oldtidshistorikerens minutiøse arbejde, dels dens anvendelse som hovedsprog til langt op i nyere tid. Men denne formulering af latinens berettigelse kræver også en anden udformning af undervisningens mål og midler, således som den nu er på vej. Blot at ville stå på latinens skanser for traditionens skyld, er det samme som at lade modstanderne hugge bid for bid, indtil det sidste levn har mistet enhver berettigelse. Giver vi kravet nyt indhold, er latinen stadig helt up to date.

Alt i alt adskiller oldtidens historie sig ikke væsentligt fra anden historie: en stræben efter menneskelig erkendelse, et forsøg på at sætte os ind i menneskers og menneskesamfundets tanker og handlinger i fortidige og derfor anderledes situationer, men samtidig et forsøg på at forstå os selv og vort eget samfund.

Til ingen nytte! Og dog er erkendelsen af dets unyttige en nyttig erkendelse. Des mere kan vi forbedre det kritisk-metodiske arbejde, som berettiger faget til at

kalde sig en videnskab.

Det er forståeligt om dette århundredes store begivenheder er den dominerende faktor for de flestes historiske interesse. Det var samme motivation, som fik Herodot og Thukydid til at skrive deres værker.

Det ville være eskapisme at se bort fra tiden efter 1900, selvom det desværre ofte stadig er tilfældet. Havde oldtidens historikere ikke interesseret sig for deres samtid, havde vi i dag været mange oplysninger fattigere. Men de kendte selvfølgelig ikke nutidige historikers påvisning af det umulige i at studere samtidshistorie!

Det ville være et misfoster om målet var, at vi alle på latin og græsk skulle disputere de gamles fortreffelige leveviis og skønne philosophie.

Men herfra og til helt at benægte oldtidshistoriens berettigelse er et langt og uoverlagt skridt. Det må være denne artikels hovedpåstand.

Essay kaldes det, hvilket også oversættes forsøg.

Hvorfor agrarhistorie?

Af cand. mag. Erik Ulsig
amanuensis i middelalderens historie

På de danske folkebiblioteker finder man agrarhistorie under gruppen "Praktiske Fag", som et appendix til landbrug og ved siden af radioteknik og biler. Placeringen skyldes en (ældre) opfattelse gående ud på, at hovedemnet for historieforskning er den politiske historie. Kun få historikere i Vesteuropa vil vel i dag hævde, at studiet af den politiske historie, i hvert fald hvis det gælder en lidt ældre tid, skulle have nogen som helst egentlig nytte for nutiden, skulle lære os at handle politisk klogere. Og til trods for agrarhistoriens smukke placering på folkebibliotekerne er den næppe mere praktisk end den almindelige (politiske) historie eller idehistorien, kulturhistorien m.v. Historien er ikke nyttig. Men menneskets naturlige nysgerrighed får det til at udforske dets omverden, dyrene, jorden, stjernerne og dets egen fortid. I studiet af denne fortid må i dag samfundets tekniske, økonomiske og sociale udvikling indtage en nok så stor plads som studiet af de politiske forhold.

Erik Arup proklamerede i 1916: "Vort fædrelands historie er i sin inderste grund det danske landbrugs historie, næsten al den politik der har været her i landet fra de ældste tider til dagen i dag har sine rødder i den danske jord". I sin Danmarks Historie fra 1925 forsøgte han at følge denne idé; som et hovedtema går gennem første bind forholdet mellem landsbybonde og høvding, og gennem hele Danmarks Historien går hans beundring for bønderes og herremænds nyttige arbejde, provokatorisk udtrykt i hans omtale af Bjørn fra Suserup, der ryddede skov. "Det var mænd som Bjørn og hans sønner, der i hin tid gjorde landet rigere ved deres arbejde; og deres gerninger fortjener nok saa meget at mindes af historien som deres, der gik på korstog mod Vender eller Ester med Absalon eller Andreas Sunesen."

Arups samtid lod sig provokere. Måske lagde man for lidt mærke til, at Arup ved historie i sidste instans forstod politisk historie. I det efterladte forsvarsskrift for sin Danmarks Historie havde han skrevet, at han "måtte medtage alle de forhold, mer også kun dem, der fik en politisk betydning". Danmark har siden fået en Danmarks Kulturhistorie, men hvis vi ønsker at læse et skandinavisk lands samfundshistorie, må vi ty til Andreas Holmsens Norges Historie.

Med den historiske videnskabs stigende differentiering må agrarhistorien blive en central disciplin inden for samfundshistorien. Middelalderens civilisation var først og fremmest agrar, dette gælder i særdeleshed Skandinavien. I størstedelen af middelalderen levede næsten hele befolkningen direkte af landbrug. Agrarhistorien bliver derfor det store flertals historie. Ganske vist svarede bondestandens numeriske overvægt hverken til dens økonomiske, politiske eller kulturelle betydning, men det må her erindres, at landenes ledende samfundsklasse godsejerne, verdslige eller gejstlige, ofte deltog direkte i jordens udnyttelse og i hvert fald altid var afhængig af jordrenteindtægterne.

Hvilket indhold har agrarhistorien? En tidligere epoke, hvis vigtigste kilder var lov-materialet, lagde hovedvægten på det, tyskerne har kaldt agrarforfatningen, dvs. på udredningen af de termini, som især love og forordninger anvender om de forskellige samfundsgrupper, disses legale organisation, herunder feudaltvæsenets opbygning, og det net af private, halvoffentlige og offentlige byrder, som hvilede på jorden. I dag betragtes agrarhistorien ofte som økonomisk historie. Denne udvikling er et resultat af hele den økonomiske historieforsknings ekspansion, men iøvrigt muliggjort ved benyttelsen af tidligere tildels ubrugt kildemateriale, regnskaber, jordebøger, adkomstbreve. Vigtigst er det imidlertid, at man, vel vidende at kildematerialet ikke direkte repræsenterer virkeligheden, har lært at stille de spørgsmål, som man stiller til et moderne materiale. Af et middelalderligt kildemateriale ofte ikke giver svar på spørgsmålene, er naturligvis klart. Men det er vigtigt, at problemerne formuleres, og også at der gives et foreløbigt svar.

Den moderne agrarhistoriker spørger om agerbrugets teknik og markernes rotations-system, fordi han vil vide, hvorfor udbyttet var så lavt. Han ønsker at få oplyst, hvor lavt foldudbyttet var, og den absolutte høst pr. arealenhed. Han ønsker at kende bebyggelsens udstrækning og befolkningens størrelse, at vide om produktionsoverskuddet på bondebrugene udelukkende fortæredes af den lokale overklasse, eller om der fandtes et marked for landbrugsvarer. Og han ønsker at kende priser og forrentning. Imidlertid er der ingen grund til at begrænse agrarhistorien til det økonomiske aspekt. Lige så vigtig er den sociale struktur, brugsforhold, ejendomsforhold, klasserne indenfor bondesamfundet, forholdet mellem bonde og godsejer, og bonde og stat - forsåvidt som der kan skelnes mellem godsejer og stat.

Nu er det klart, at i løbet af middelalderen skete der ændringer inden for alle de nævnte områder. At iagttage udviklingen og samspillet mellem de forskellige

faktorer bliver historikerens fornemste opgave. Det er ikke i sig selv særlig interessant at vide, om bønderne brugte ard eller hjulplov, og det forekommer endnu mere perspektivløst at få oplyst, om de brugte kniv eller gaffel når de spiste, om de sov med eller uden nattøj, eller lignende forhold fra kulturhistoriens overdrev. Men når agrarhistorikeren mener, at hjulploven i forhold til arden betød en stærk arbejdskraftbesparelse og mulighed for udnyttelse af de tungere jorder, kommer der perspektiv i betragtningen af jordbrugsredskaberne. Spørgsmålet bliver da, i hvilken grad hjulplovens fremtrængen kan sættes i forbindelse med den stærke opdyrkning i højmiddelalderen.

Det var tidligere den almindelige opfattelse, at den agrare udvikling i middelalderen, ja helt op til det 18. årh., foregik uhyre langsomt, så langsomt, at man kunne tillade sig at belyse mange middelalderlige forhold så temmelig direkte ud fra den viden, man havde om agrarsamfundet i det 18. årh. Det er i dag klart, at selv om den agrare udvikling har været langsom sammenlignet med byernes udvikling, så er opfattelsen af den rodfæstede bonde, upåvirkelig af nye tanker, levende på samme sted og på samme måde som sine forfædre en myte - vel udsprunget af miljømodsætningen mellem by og land og mellem overklasse og underklasse, men glorificeret af romantiske og nationale strømninger i det 19. - 20. årh. Uanset bøndernes konservatisme, til alle tider fremmet af socialt og økonomisk tryk, så tvang i det 11. - 13. årh. en vekselvirkning mellem stigende befolkningspres, tekniske forbedringer, byernes og handelens udvikling og godsejerklassens interesse i stigende indtægter en voldsom ekspansion igennem, som i det 14. årh. afløstes af en agrarkrise. Det agrare samfund ved middelalderens slutning havde meget ringe lighed med samfundet o. år 1000.

Som tidligere nævnt er man i dag ikke bange for at stille spørgsmål; men ofte er kildematerialet for fattigt til, at noget som helst svar kan gives. Det nytter ikke at spørge om høstudbyttet i vikingetidens Danmark eller befolkningstallet i Karl den Stores frankerrige. På andre punkter kan der naturligvis med større forventninger stilles spørgsmål, f. eks. om foldudbyttet i det 13. årh.'s England, om end svaret bliver behæftet med en meget stor usikkerhedsmargen. Den moderne historieforskning har imidlertid forstået, at der er tale om så mange parallelle træk i udviklingen i de forskellige europæiske egne og lande, at det muliggør komparative studier og dermed en syntese, hvilende på de detaljerede lokale eller regionale undersøgelser, som kan foretages. Omvendt bliver de lokale forskelligheder sat i relief ved en betragtning af de fælleseuropæiske træk. Det påhviler danske historikere at undersøge, om ikke dansk økonomisk og social agrarstruktur og -udvikling er mere europæisk end hidtil antaget.

De komparative studier har været suppleret med regressiv studier. Man har kunnet starte med rigere yngre materiale og har derfra arbejdet sig tilbage. Metoden er nødvendig, og benyttet med skønsomhed også anvendelig, således at man får

umeddelsomme ældre kilder til at åbne sig. Men i det øjeblik hvor denne fremgangsmåde får historikeren til at se stort på den kronologiske sammenhæng og dermed den historiske udvikling, er den særdeles farlig. Det har således været en skødesynd at opfatte udviklingen som løbende efter en ret linie, ligesom målbestemt at det slutresultat man kendte. For Danmarks vedkommende kan her nævnes, at det fæstegodssystem, som kendetegner det 16. - 17. årh, har vist sig ikke at være en simpel videreudvikling af det selvejer - og fæstesystem, f.eks. Arup mente fandtes på Valdemarstiden. Tilsvarende er det sandsynligt, at det billede af landsbyfællesskabet på Valdemarstiden, som historikerne med udgangspunkt i deres viden om landsbyen i det 16. - 17. og især 18. årh har deduceret fra landskabslovene, ville ændres ved at blive konfronteret med den nyeste europæiske middelalderforskning.

Der er givetvis visse træk i det 13. årh.'s overbefolkede europæiske agrarsamfund og i den påfølgende krise i det 14. årh., som minder om f.eks. Japan i det 17. - 18. årh. eller om U - landene i dag. Disse lighedspunkter kan være en inspiration for den agrarhistoriske forskning. Men at studiet af middelalderen skulle fortælle os noget som helst om, hvordan U - landsproblemerne skal klares, er utænkeligt. Studiet af middelalderens historie er aldeles unyttigt!

De fremmede verdensdele og historiestudiet

Af dr. phil. Georg Nørregård
professor i det 19. århundredes historie

I en længere årrække er der med passende mellemrum afholdt internationale historikerkongresser. Ved disse lejligheder har der været hundrede eller tusinder af europæiske historikere til stede, desuden nogle historikere fra de Forenede Stater og Canada, men kun ganske få fra de øvrige dele af verden, måske et par ægyptere og et par indere.

Dette er karakteristisk for det historiestudium, der er varetaget af de hvide mænd i de sidste menneskealdre. Den verdenshistorie, vi hidtil har lært, er forblevet temmelig europæisk. Vor egen verdensdels kultur, dens nærmeste rødder i Mellemøsten er blevet lagt under lup ud i talrige enkeltheder, og forudsætningerne for vor egen status er os temmelig velbekendt.

Vi står derimod ret fremmed over for resten af landene på denne klode, og det vil stort set sige de farvede folkefærds verden og deres historie. Forholdsvis få hvide specialister har beskæftiget sig dermed, i alt fald indtil vor egen tid. Dette er så meget mere iøjnefaldende, som flere af menneskehedens store kulturområder ligger i de fremmede verdensdele og kan opvise et betydeligt kendskab til fortiden. Det må være nok at nævne Kina, der har været sæde for en af de ældste kulturer, og hvis befolkning måske som helhed er mere historisk interesseret end europæerne. Ejendommeligt nok har der så vidt jeg ved, aldrig været en kineser til stede ved de internationale historikermøder.

Med alt det samkvem mellem landene, der nu præger menneskehedens tilværelse, mangler der alligevel meget i kontakt mellem de forskellige kulturkredse og især mellem de mere udviklede specialiteter rundt om i landene.

For historiens vedkommende kan der godt påpeges en del gode grunde til den manglende forståelse og kontakt. En hel række af de oversøiske landes folkestammer og nationer har indtil den nyeste tid savnet et skriftsprog, og hvis de ved ret meget om deres fortid, har det beroet på mundtlig overlevering, en form for historisk bevidsthed, som vel har interesse for adskillige videnskaber, men som historikere ikke er tilbøjelig til at tillægge så overmåde stor vægt. Vi europæere vil da hævde, at disse folkefærd ikke ved ret meget sikkert om deres egen fortid, og vi har derfor ikke nogen grund til at beskæftige os ret meget dermed.

Denne argumentation kan ikke afvises. Den svækkes dog noget derved, at arkæologien i udstrakt grad er i stand til at belyse sådanne folks udvikling, og efterhånden som den arkæologiske forskning gør sine fund, vil vi derfor kunne få bidrag til at udfylde de manglende områder i historien.

Anderledes stiller det sig for de lande, hvor der eksisterer et skriftsprog og derfor som regel også historiske optegnelser. Her kommer imidlertid en afgørende vanskelighed ind til forklaring af de forskellige kulturkredses ukendskab til hverandre, og det er sprogenes ulighed. For at en historiker skal trænge noget videre i dybden med sit studium, forlanger vi, at han skal kunne læse og forstå sine kilder på originalsproget. En historiker har i almindelighed brug for at kende en hel del sprog; det er en af de ting, der falder mest byrdefuld ved hans uddannelse. At have en udpræget kritisk begavelse, der egner sig godt for historikerfaget, er langtfra ensbetydende med at være sproggeni. Der synes tværtimod at være tale om to ret forskellige begavelsestyper.

For at kunne beskæftige sig indgående med de fremmede kulturer, deres ejendommeligheder og deres udvikling, er det altså nødvendig at kunne deres sprog, og det er en kolossal byrde at lægge på dem, der vil give sig i lag dermed. Det kræver mange års studium og helst længere ophold i de egne, hvor sprogene tales, hvis de endnu er i live. Det vil derfor kun være en snæver kreds af højtbegavede, der har kræfter til både at lære sprogene og bagefter at arbejde med den historie, der kan udledes deraf. Studiet af de fremmede kulturers historie er forbeholdt de få.

Man kan anføre, at historikerne jo kan benytte oversættelser og tolke. Det kan ikke afvises, men det kan langtfra blive fuldt tilstrækkeligt, al den stund der i et tekststed ofte ligger mulighed for flere forskellige oversættelser og betydninger, og det er et meget omstændeligt og vanskeligt arbejde, hvis man med oversættelsen skal gennemdrøfte alle de betydninger, der kan ligge i en tekst. Vi ved, hvor indviklet det kan være, når talen er om nærstående sprog i vort eget område. Hvor

meget sværere bliver det ikke, når man vil benytte et fjernt og meget fremmed sprog med helt andre begrebsdannelser end vore egne. Dertil kommer, at en udstrakt anvendelse af oversættelse bliver meget kostbar, og den historiske forsker har som regel ikke haft mange penge til rådighed. Der kræves jo også betydelige midler til de lange rejser ud til de fjerne steder.

Følgen af alt dette er, at de lærde i den ene kulturkreds ikke ved for meget om lærdommen i den anden. Heller ikke er de historiekundige altid tilbøjelige til at udlevere deres viden til fremmede forskere. Vi ved, hvor megen besvær europæerne møder, når de vil forsøge at trænge ind i f.eks. negrenes medicin eller i deres religiøse forestillinger. Af denne grund kan det være endnu sværere at opnå forbindelse med de fjernere kulturer, end det er med de klassiske og nærorientalske, hvor sprogvanskelighederne også kommer imellem.

Der kan således påvises hindringer nok for studiet af de fremmede verdensdeles historie; men sådan som den verdenspolitiske situation tegner sig i vor tid, må disse vanskeligheder ikke virke afskrækkende. Allerede i den periode, da de europæiske nationer udstrakte kolonieredømmet over de andre verdensdele, opstod der behov for indbyrdes kendskab og forståelse, og selv om en god del oversøiske lande nu har opnået politisk uafhængighed, så medfører det moderne økonomiske liv et øget samkvem; det ene land ønsker at lære af det andets tekniske og administrative fremskridt, og endelig bidrager også den stærkt voksende turisme til at vække krav om gensidigt studium.

Ud over hvad der kan komme af almindelig menneskelig nysgerrighed, findes der i vor tid bestemt formulerede krav og ønsker om, at vi skal studere også de fjernere folkefærd og deres udvikling. Det må historikerne indrette sig på. Læsere går nu til boghandleme og bibliotekerne og spørger efter oplysning om Ugandas eller Borneos fortid lige så vel som om Portugals eller Norges. Vi må derfor kunne forelægge bøger derom.

Over for dette er det klart, at historikerne må specialisere sig. Det indrømmes allerede, at den vesteuropæiske kulturverdens historie er for stort et felt til, at den enkelte historiker kan have andet end et ganske overfladisk kendskab til den i sin helhed. Hvor meget mere må vi så ikke specialisere i den fuldstændige verdenshistorie.

Det er ikke meningen, at man nu skal nøjes med at studere de oversøiske folk i deres forhold til de hvide og altså nøjes med tiden efter de store opdagelser. Så længe europæiske nationer udøvede politisk magt over store territorier hinsides verdenshavene, kom dette meget let i forgrunden og er tillige et hovedsynspunkt i de såkaldte kolonihistorier, hvoriblandt tælles det danske værk om "Vore gamle Tropekolonier". Men selvfølgelig har også tiden før kolonistyret - og for den sags skyld efter - interesse, og bør undersøges.

Konsekvensen er, at vi også i Danmark bør arbejde frem til at uddanne historikere, så de kan blive i stand til at deltage i studiet af de fjerne folks fortid. Mange europæiske nationer har i de forløbne år været højst tilbøjelige til at bruge næsten al deres historiske forskerkraft på deres egen historie - det gælder således i meget udpræget grad Sverige. Dette har sin gode forklaring deri, at man har kilderne ved hånden; men det vil ikke være nok. Man må ud at søge kilderne også i det fremmede.

Som et overgangsfænomen har man i de senere år lagt vægt på studiet af sine egne landes udenrigspolitiske historie, og derved ikke bare benyttet de kilder, som man havde inden for sit eget lands grænser, men også prøvet at inddrage det stof, der kunne hentes fra andre landes arkiver. Derved har man søgt frem mod en bredere baggrund, en dybere forståelse og en større objektivitet.

I de store lande, og vel særlig i England, Frankrig og de Forenede Stater gøres der nu et omfattende arbejde for at studere helt fremmede landes historie og deres indbyrdes forhold tidene igennem.

Det er meget begrænset, hvad et lille land som Danmark har kunnet gøre i så henseende. Vi har ikke haft særlig mange faghistorikere og heller ikke de store pengemidler dertil. Hvis Danmark skal opretholde en plads som et af de fremskredne kulturlande - og endnu i mellemkrigstiden blev det anset for at indtage en sådan plads - så må det trods sine begrænsede kræfter søge at yde sit bidrag.

Man kan herved rejse spørgsmålet, om man skal forsøge at uddanne sine historikere på en bred basis, så de kan sættes ind, hvorsomhelst i verden der forekommer en mulighed, eller man hellere skulle lægge an på at studere nogle enkelte landes problemer, måske fortrinsvis lande, som vi i fortiden af en eller anden grund har haft nogen tilknytning til. Man kunne tænke sig Ghana eller Siam.

Det ville da medføre, at staten eller vore videnskabelige fonds skulle give tilskud til en sådan uddannelse, og at vore universiteter skulle være i stand til at meddele nogen forberedende undervisning, ikke mindst i nogle af de vigtigste sprog, som der kunne blive brug for, men også i de nuværende levedeforhold i de pågældende lande.

Dette tilhører nok en fjernere fremtid; men i alt fald må vi oplære akademikere der er i stand til at meddele den danske befolkning den efterspurgte oplysning om de eksisterende folk. Deres blik skal ikke alene rettes mod den nordiske og den europæiske historie, men også mod de andre verdensdele, stadig med udnyttelse af specialisering. Formålet må være, at de således oplærte i tale og skrift på godt dansk kan meddele efterretning om de fjerne medmennesker.

I denne forbindelse kan det ikke undgås, at man må drage et suk over, at vore aviser har knyttet så få medarbejdere til sig, der kender særligt til disse ting. Danmarks radio med fjernsyn søger efter evne at samle sådanne specialister. Det ville være heldigt, at også aviserne havde flere medarbejdere med historisk uddannelse, også vedrørende fjerne egne, så læserne kunne få mere at vide om disse slet ikke så kedelige emner og kunne få sådanne oplysninger så rigtige som muligt.

Man kan da til slut spørge, hvilken almenmenneskelig værdi der ligger i studiet af de fremmede verdensdeles historie. Mest ligetil er det måske at svare, at i en tid, hvor turistene kommer længere og længere ud, bør de have så god en information hjemmefra som mulig. Videre er det naturligvis vigtigt, at udvandrere og forretningsfolk, der vil søge ud til et fjernt land, hjemmefra kan blive godt forberedt; men endelig skal det fremhæves stærkt, at den almindelige medmenneskelige forståelse og samfølelse har brug for orientering for at kunne udvikle sig på en rimelig og retfærdig måde.

Det er ikke nok, at publikum hører om nødstilstandene hos et eller andet folkeland, hvis forhold for tiden tages under behandling af propagandaen. Der er jo altid flere steder på jorden, hvor leveforholdene er oprørende. Man må se det i sammenhæng med tilstandene i de omliggende lande og med traditionen i den pågældende kulturkreds, og det kan undertiden være nyttigt, hvis det er muligt, at finde ud af forudsætningerne og årsager til, at det et eller andet sted er gået så galt, som det er.

Det kan også være hensigtsmæssigt at skaffe sig underretning om, hvorfor befolkningsforholdene i visse egne af verden så pludselig udvikler sig så eksplosivt, at byer på flere millioner indbyggere rejser sig inden for en menneskealder eller to - en vækst, som måske forekommer helt ubegribeligt i vort hjørne af verden, hvor befolkningstilvæksten og byernes vækst er så meget mere behersket. Virkningerne af både det ene og det andet skal jo nok vise sig inden for de nærmeste årtier - måske ganske overraskende. Der eksisterer i øjeblikket en række stater, der besidder udstrækning og naturrigdomme nok til, at det kan danne grundlag for opbygning af en statsmagt, der er på højde med de forhåndenværende supermagters. Til alt dette kommer, hvad der vel måske har været grundlag for menneskers historiske interesse, nysgerrigheden efter at høre om mærkelige, farverige og spændende oplevelser. Med en anden natur bag sig og ad egne veje har de fremmede kulturer enkeltheder og synspunkter nok til at fængsle læserne; måske kan det så varme en eller anden at opdage, at der bag forskellene alligevel ligger visse menneskelige fællestræk, som vi, hvad enten vi synes om dem eller ej, alligevel må regne med som elementer i tilværelsen.

En udvidelse af horisonter kan kun bidrage til at gøre folk mere forstående og roligere i deres syn på andre og dermed bidrage til fred og forsoning mellem folkestammene.

Varför historia?

Af fil. dr. Jörgen Weibull,
professor i det 20. århundredes historie

Vetenskap och vetenskaplig forskning värderas i dagens samhälle främst efter sina praktiska resultat, efter dess nyttovärde för individ och samhälle. En medicinare, en fysiker eller en teknolog, som ställes inför frågan om motivet för att han sysslar med sitt ämne, skulle närmast bli förvånad över att behöva svara på en så självklar sak: Syftet, skulle han förmodligen svara, är att genom en fördjupad kunskap om människan och dess omvärld skapa bättre vilkor för individens liv som t. ex. genom att bekämpa sjukdomar, skapa den vetenskapliga grundvalen för ytterligare materiella framsteg eller omsätta dessa i praktisk verklighet.

Nytan av historisk kunskap och historisk forskning är icke lika uppenbar. En historiker, som ställes inför frågan varför han ägnar sig åt studiet av historia har inte lika lätt att finna svaret. De skiftande motiveringar, som i olika sammanhang framförts som svar på denna fråga, faller i två huvudgrupper.

Den första av dessa skulle kunna rubriceras som "historia som kulturaktivitet", d.v.s. en verksamhet betingad av faktorer såsom människans medfödda nyfikenhet, hennes behov av spänning och romantik, en önskan att skapa ordning och sammanhang fakta emellan samt hennes krav på kunskaper om en gångens tids verklighet. Målet kan vara att söka förklaringen på företeelser som möter i den verklighet, som omger människan av i dag: ett fornminne, en sedvänja, ett märkligt Ortsnamn, en gränsdragning, ett lagbud och mycket annat. Den målsätt-

ning, som här skisserats, kan också uttryckas som ett krav att söka sanningen om det förgångna för det förgångnas egen skull ~ alltså ett tillfredställande av människans behov av sann kunskap oberoende av dess nyttovärde, ytterst ett hos människan medfött intresse för studiet av historia.

Den andra huvudmotiveringen för historisk forskning utgår från dess nyttovärde och skulle kunna rubriceras som "historia som samhällsvetenskap". Värdet av historisk forskning ligger enligt denna uppfattning i att det ger en kunskap, som i ett eller annat avseende påverkar vårt sätt att handla. Detta kan antingen ske direkt genom exemplets makt eller indirekt genom den metodiska skolning som studiet av historia ger i form främst av en mera kritisk inställning till källor av tentensios natur.

Enklast och mest uppenbart framträder historiens nyttovärde i form av "prejudikat", studerade för att bättre kunna lösa dagens samhällsproblem. Historien utgör enligt detta betraktelsesätt mänsklighetens fond av erfarenhet. Likaväl som erfarenheten spelar en roll för den enskilde individen vid hans val av handlingsalternativ, bidrar kännedomen om gångna tiders människor, deras reaktioner och handlingsmönster till våra möjligheter att bedöma dagens och morgondagens problem. Ett exempel.

Efter första världskriget under 1920-talet förde USA en strängt nationell ekonomisk politik, i mycket utan hänsyn till de problem det krigshärjade Europa stod inför. Resultatet blev den stora depressionen under 1930-talet, den allvarligaste ekonomiska kris, som USA någonsin drabbats av. Den strikt genomförda isolationism, som under mellankrigstiden kännetecknade USA:s utrikespolitik, gav samtidigt de fascistiska och nazistiska diktaturena fria händer. Det torde vara svårt att bestrida, att erfarenheterna från 1920-talet i den tolkning nationalekonomer och historiker givit dem spelat en roll för USA:s politik efter 2:dra världskriget. Hela motive- ringen för exempelvis Marshallplanen bygger sålunda på erfarenheterna från 1920- talet. På samma sätt är det uppenbart, att följderna av isolationismen och den inte minst därav betingade appeasement-politiken gentemot Hitler på 1930-talet påverkat USA:s ställningstagande vid Berlinblockaden 1948, i Korea 1950 och i Vietnam under 1960-talet.

I hur hög grad historien, eller rättare den bild av det förgångna som historikerna och de politiska teoretikerna tecknar, ligger till grund för utformningen av poli- tiska program framgår av arbeten som Karl Marx' "Deutsche Ideologie" och "Das Kapital" samt Adolf Hitlers "Mein Kampf". Argument ur historiens rika arsenal utgör de vapen, med vilka de politiska striderna i våra dagar utkämpas. Den bild historiker och politiker ger av det förgångna påverkar ständigt den politiska be- slutsprocessen och bestämmer planeringen för framtiden.

Det nyttovärde historiestudiet anses ha i politiskt hanseende framgår också av den vikt man i diktaturer av typen Hitlertyskland och Sovjetunionen under Stalin tillmätte historikernas arbete och den rigorösa kontroll detta underkastades. Som politiskt propagandamedel betraktas historieskrivning och historieundervisningen som ett av de viktigaste - på längre sikt t. o. m. som det viktigaste. Förhållandet kan också illustreras av den historieforskning och den historieundervisning, som bedrivs i de "nya" staterna i Asien och Afrika. De radikala studentgruppernas intresse för historieundervisningen bottnar också ytterst i övertygelsen om historiens nytta, d. v. s. om den roll historisk erfarenhet spelar för ställningstagandet till dagens problem.

Det är emellertid inte endast i form av direkt erfarenhet, som studiet av historia enligt denna uppfattning har ett värde. Den metodiska skolning, som detta studium avser att ge, kan vara av värde även vid bedömningen av de argument som framföres i den för dagen aktuella debatten. Den träning i en kritisk granskning av källmaterialet, som spelar en större roll vid studiet av historia än inom de flesta andra ämnen, bör kunna skapa förutsättningar för en viss immunitet mot propagandaklichéer, falska analogier och tendensiösa slutsatser. Att alla icke förmår utnyttja den kunskap de i detta avseende inhämtat, hindrar icke att historiestudiet även i detta hänseende kan betraktas som samhällsnyttigt.

X X X X X

I valet mellan de båda ovan skisserade motiveringarna för studiet av historia har svaret växlat. Ända sedan Thukydides skrev sin historia i det klart uttalade syftet att den skulle tjäna som lärobok för samtidens och framtidens statsmän har historiens pedagogiska uppgift och den historiska erfarenhetens värde spelat en framträdande roll. Under äldre tider, fram till 1800-talets början, var detta den allmänt accepterade motiveringen för studiet av ämnet historia.

Romantikens intresse för gångna tiden och Leopold von Rankes krav på att historiens uppgift skulle vara att fastställa "wie es eigentlich gewesen" bröt vägen för uppfattningen om historia som ren kulturaktivitet. Rationalismens och de exakta vetenskapernas genombrott under 1800-talets senare del gav denna riktning ytterligare luft under vingarna. Ännu i början av detta sekel menade man sig med en strikt tillämplad källkritisk metod kunna nå en definitiv och objektivt sann kunskap om det historiska förloppet. Historia betraktades av den ortodoxa källkritikens män nära nog som en exakt vetenskap, fri från de subjektiva värdeelement, som kännetecknade andra humanistiska vetenskaper. Uppgiften att rekonstruera en gången tids verklighet blev i sig själv en tillräcklig motivering för studiet av ämnet historia.

Under de senast förflutna femtio åren har bilden emellertid ånyo skiftat. De flesta

historiker av idag erkänner, att i varje rekonstruktion av gångna tiders tillstånd och händelseförlopp ingår ett element av subjektivitet: ämnesval, frågeställningar och urvalet av källmaterial bestämmas ytterst av historikerns egna värderingar. Dessa senare är i sin tur beroende av historikerns egen tidsmiljö. Att bryta denna tidsbundenhet är en omöjlighet. Möjligen kan en forskare vara 5 eller 10 år före sin tid. Skulle han däremot vara 50 eller 100 år före sin tid blir hans insatser och resultat utan betydelse. Ett inlägg ur takt med tiden blir en ropandes röst i öknen. Den saknar möjlighet att vinna gehör, faller i glömska och får inte någon betydelse. Möjligen kan den, sedan utvecklingen nått långt nog, återupptäckas av någon flitig historiograf, men är och förblir då enbart en kuriositet.

Denna, den historiska forskningens tidsbundenhet och därmed dess oförmåga att nå objektiva sanna resultat, har lett till en omprövning av motiveringen för studiet av ämnet. Historia som samhällsvetenskap, motiverad av dess värde för förståelsen av de för dagen aktuella problemen har åter blivit den främsta motiveringen för dess berättigande. Den historiska forskningens uppgift blir enligt denna uppfattning att teckna de linjer i utvecklingen, som på ett eller annat sätt kan belysa de i vår tid och i vårt samhälle aktuella problemen.

x x x x x

Historikerns uppgift blir utifrån den ovan skisserade grundsynen inte bara att samla data utan framför allt att sammanställa dem, systematisera källmaterialet och försöka se linjerna i utvecklingen. Jämfört med journalisten, som skildrar dagens händelser i sin tidning, har historikern det övertaget, att han vet resultatet av händelseförloppet: helt enkelt hur det till sist ändå gick. Och detta är ett övertag, som han inte skall försumma att utnyttja. Historikern får inte låta sig reduceras till att bara bli en fotograf, som i statiska bilder skildrar "wie es eigentlich gewesen". Han får med andra ord inte vara rädd för att renodla problemen, att följa en linje i utvecklingen och på så sätt pröva vilken roll den eller de faktorer, han gjort till föremål för undersökningen, har spelat. Först om man driver sin forskning på detta sätt blir historia vetenskap i modern bemärkelse.

Men en sådan typ av forskning ställer också bestämda metodiska krav - annars hamnar man lätt bland dem som Herbert Tingsten karaktäriserat som "de stora feltänkarna". Vad som fordras är en strikt källkritisk prövning av alla de data, som lägges till grund för slutsatserna, och en ingående analys av hållfastheten och räckvidden av dessa slutsatser.

Förutsättningen för att en undersökning skall kunna kallas vetenskap är, att de resultat denna leder fram till skall kunna underkastas prövning. Även om den historiska forskningen icke kan åstadkomma en objektiva sann rekonstruktion av "wie

es eigentlich gewesen", måste man på historia liksom på alla andra vetenskaper, ställa kravet att olika forskare från samma utgångspunkter och på grundval av samma material skall nå i stort sett samma resultat. Det objektiva element, som utgör förutsättningen för historia som vetenskap, ligger i de intersubjektivt accepterade metodiska normer, som forskarna tillämpar i sitt arbete. En öppen redovisning av de värderingar och den målsättning, som bestämt valet av ämne och frågeställningar, blir en nära nog självklar förpliktelse vid en forskning motiverad av dess samhällsnytta och upplagd efter de ovan skisserade linjerna.

En historieforskning som ren kulturaktivitet, motiverade endast av människans medfödde nyfikenhet eller behov av systematisering av sina kunskaper och bedriven utan varje hänsyn till dess nytta skulle emellertid, har det hävdats, vara bättre ägnad att tillgodose den strävan efter objektivitet och det sökande efter sanningen, som är historieskrivningens egentliga mål och mening. Förhållandet är i verkligheten dock närmast det motsatta. En forskning, som bedrivs i syfte att direkt eller indirekt tjäna som underlag för diskussionen av problem i dagens och morgondagens samhälle, saknar värde om kravet på största möjliga objektivitet icke ingår som ett självklart led i arbetet. Ett viktigt element utgör i detta sammanhang redovisningen av de värdenormer, som ligger till grund för arbetet. De forskare, som säger sig syfta endast till en utredning av det förgångna utan påverkan av några nyttopunkter, redovisar däremot sällan eller aldrig de värderingar, som bestämt deras ämnesval, frågeställningar eller behandling av källmaterialet. De subjektiva värderingar, som i dessa fall liksom i alla andra spelat en roll, döljas under fraser av typen, att undersökningen företages "för det förgångnas egen skull" och med det enda målet för ögonen att söka sanningen därom.

x x x x x

Båda de motiveringar som ovan anförts - historia som kulturaktivitet och historia som samhällsvetenskap - ställer i princip samma krav på objektivitet och redovisning av de oundvikligen subjektiva elementen i forskningsprocessen. Som svar på frågan varför vi ägnar oss åt studiet av historia är ur den enskilde individens synpunkt båda motiveringarna också lika berättigade. Sett från samhällets synpunkt kan det däremot ifrågasättas om historia motiverad endast och uteslutande som en kulturaktivitet räcker för att hävda den ställning ämnet intar och enligt min mening bör intaga i dagens och morgondagens samhälle.

"Historia", har det sagts, "är samhällsvetenskap studerad längs en tidsaxel". Med utgångspunkt från denna definition och betraktad som en samhällsvetenskap, i vidsträktaste bemärkelse av nytta för förståelsen av de problem vi möter som individer och samhällsmedlemmar, blir historiens ställning lätt att försvara. Svaret på frågan varför vi ägna oss åt studiet av vårt ämne blir för historikern lika enkelt och självklart, som för en medicinare, fysiker eller tekniker.

Hvorfor økonomi og økonomisk historie ?

Af mag. art. Vagn Dybdahl
overarkivar ved Erhvervsarkivet og lektor i økonomisk historie

En amerikansk lærebog i økonomisk historie rejser det samme spørgsmål i sit indledningskapitel. Der følger en række tanketunge svar med mange fodnoter; men i spidsen stilles det svar: "Economic history is fun".

Efter den studieordning, der var gældende indtil 1968, var økonomisk historie en obligatorisk disciplin. Formentlig var faget dog ikke indlagt for at give studenterne et adspredende og særlig morsomt indslag i studierne. I den nugældende studieordning er økonomisk historie ikke obligatorisk; men til gengæld må man formode, at mange vil vælge disciplinen som frit valgt område. Fordelingen af specialeemner tyder også på, at mange tiltrækkes af økonomisk historie.

Uanset om man specielt vil studere økonomisk historie eller ej, skal dog alle begynde med økonomi og tilhørende statistisk metode. Faget er ikke alene indlagt, fordi gymnasiets historielærere skal undervise i samfundskundskab og dermed også i noget økonomi. Det er derisær, fordi det skal være et hjælpefag hele studiet igennem, og derfor er det placeret i det første studieår.

Det er karakteristisk, at økonomien er et af de få områder i det historiske fag, hvor man har bevaret en lærebog, der skal kunnes. Allerede derved er tilkendegivet, at der kun sigtes mod en tilegnelse af et grundlæggende stof; undervisningen lægger ikke op til, at man skal nå frem til færdighed i selv at gennemføre videnskabeligt arbejde inden for økonomien. Det gør derimod historieundervisningen på sit område.

Det, der opnås i økonomien, er, at man stifter bekendtskab med en række af fagets hovedelementer. Inden for disse lærer man stort set kun det, alle - atter stort set - er enige om. Hovedvægten lægges på samfundsøkonomien, mens den enkelte virksomheds økonomi kun berøres ganske lidt.

Den økonomi, man lærer, er baseret på forholdene i de industrialiserede vest-europæiske og amerikanske stater. Dette kan siges at være en svaghed, når økonomien skal være hjælpefag for historien som helhed; både når det gælder forindustrialiserede lande, nutidens socialistiske stater og udviklingslandene. Denne indvending er kun delvis rigtig - rent bortset fra, at man ikke kan overkomme at inddrage mere i undervisningen. Der er nemlig for forståelsen af forholdene i ikke-industrialiserede samfund en meget væsentlig hjælp at hente i, at man må konstatere, at dette eller hint fra vor økonomi ikke passer her. Det giver næsten en målestok for vor vurdering af en ældre periode, når vi konstaterer et sådant forhold. Dertil kommer, at der ofte vil være megen inspiration deri, at man efter dette spørger sig selv om, hvorfor det ikke stemmer med de teorier, vi kender fra økonomien.

Kundskaberne fra den propædeutiske økonomi skal ikke lægges til side efter det første år. Ideen med faget er, at man til stadighed skal anvende teorierne, modellerne og tankegangen på det historiske stof. Middelalderlig møntslagning må ses i lys af inflationsteoriene, guldfundene i Kalifornien sammen med, hvad man har lært om pengepolitik, og velstandsfordelingen i middelalderen sammen med jordrentelæren, blot for at nævne nogle eksempler.

Det er dog ikke alene de økonomiske teorier, man får brug for at integrere i det almindelige historiestudium. Økonomien fører også ind i en række samfundsproblemer, som mange på forhånd ikke vil kende meget til. Også herved lærer man at stille væsentlige spørgsmål om fortiden; lærer at man ikke skal lade sig nøje med at sige: her er nogle kilder - hvad fortæller de mig; men at man derimod skal opstille en række spørgsmål, man vil have besvaret, og derefter gå på jagt efter et egnet kildemateriale.

Det kildemateriale, der spørges efter, når det gælder disse samfundsspørgsmål, skal i reglen være sådan beskaffent, at det egner sig for masseiagttagelse. Dette forklarer også, hvorfor der forlanges kendskab til statistisk metode. Her gælder det dog i endnu højere grad end for økonomiens vedkommende, at undervisningen kun bevæger sig på det elementære plan. Den sigter mod to mål: for det første at lære de allersimpleste metoder for at kunne anvende dem uden at begå de mest oplagte begynderfejl, og for det andet at stifte bekendtskab med de lidt mere avancerede metoder, således at deres eksistens og anvendelsesmuligheder kendes, men at anvendelse af dem kræver, at man forud særlig sætter sig ind i dem.

Undervisningen i statistisk metode sigter ikke ensidigt imod at kunne støtte arbejdet med økonomiske fænomener i historien. Den politiske historie har også i høj grad brug for statistik, og der var sikkert også andre grene af historien, der kunne høste gavn af rigtigt tolkede masseiagttagelser. - Det vil selvfølgelig være en stor forgrovning at sige, at hovedformålet med statistikundervisningen er, at man skal få forståelse for størrelsesforhold og for at sætte en størrelsesangivelse i forhold til andre størrelsesangivelser, og, hvis dette ikke kan lade sig gøre, da at se bort fra den. I hvert fald vil man ikke til eksamen kunne klare sig med dette.

Det er imidlertid et meget vigtigt mål at stræbe mod. Mange omstændigheder i dagligdagen bevirker sammen med levn fra en ældre politisk historie, at man fejl-

agtigt stilles tilfreds med en oplysning om, at noget forekommer, eller med at det er så og så stort. Det træffes ikke mindst i det, der kaldes kulturhistorie. Her vil man ikke sjældent se et enkelt eller kun ganske få vidnesbyrd danne grundlag for en beskrivelse af samfundsforhold, eller også at der meddeles en oplysning, som i sig selv er meningsløs, fordi den ikke sættes i forhold til andet enten samtidigt eller forudgående og efterfølgende. Også i politisk historie ser man en tilsvarende dristighed, for eksempel at en avisartikel eller en krønikeskriver uden videre gøres til udtryk for en udbredt opinion.

Sansen for at bringe relativitet i oplysningerne er måske i særlig grad påkrævet i økonomisk historie. Tidspunktet for den første fremstilling af margarine kan være et interessant moment i den anvendte kemis historie; men for den økonomiske historie har det ikke meget interesse. Her har det interesse at få at vide, hvornår et betragteligt antal mennesker begyndte at spise margarine. Denne ændring i spisevanerne får igen en særlig interesse for den økonomiske historie, fordi den har økonomiske virkninger; mens det - for eksempel - at man skiftede over til at spise usmurt brød og dertil margarine med ske fra en skål ikke ville have interesse.

Med dette er sagt noget om, hvad økonomisk historie er, og hvad den ikke er. Der er meget, der er en nødvendig baggrund for økonomisk historie, men betragtet isoleret, ikke bliver til denne særlige disciplin. For eksempel er tidsfæstelsen og beskrivelsen af tekniske novationer, undersøgelser over landbrugsjendommenes størrelse i en vis periode, redegørelser for lavsartiklernes indhold ikke økonomisk historie. Det bliver de først i det øjeblik de, ofte støttet af økonomisk teori, sættes i forbindelse med andre elementer af det økonomiske samfund; når man eksempelvis betragter landbrugsjendommenes størrelse i forhold til ændret teknik, ændret befolkningssammensætning, nye forbrugsvaner m. m. Netop i økonomisk historie lægges der særlig vægt på at optræne sansen for den almindelige sammenhæng (interdependens som det hedder i terminologien).

Det vil for de fleste historikere være sammenhængen med de politiske og sociale forskydninger, der motiverer beskæftigelsen med økonomisk historie. Gennem den søger man en uddybet indsigt i, hvad der har bestemt den politiske udvikling. For andre er den økonomiske historie det væsentlige i studiet af fortiden, fordi de derigennem møder det, der har været væsentligt for folket, både de brede masser og en snævrere overklasse: bestræbelserne på at dække livets behov; er det denne interesse, der er udgangspunktet, så bliver krigens historie også til spørgsmålet om, hvordan folket stod dem igennem. Det hverdagslige står således i centrum, også fordi, som det er sagt: Man begynder ikke et felttog eller en opdagelsesrejse hver dag.

Den økonomiske historie har for en tredje gruppe ligesom en motivering i sig selv. Her er det et ganske selvstændigt fag, der glider ind sammen med andre samfundsfag, som arbejder med at analysere samfundet. I mange tilfælde vil faget her virke som et hjælpefag for økonomien. Den vil derfor også have tilbøjelighed til at søge sine studieobjekter i tilknytning til de aktuelle problemer i økonomisk teori og økonomisk politik. Ved århundredskiftet, da socialpolitikken stod i centrum, søgte man sine emner i arbejderklassens vilkår i tidligere tid; under 1920'ernes

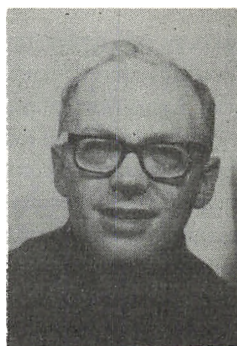
kriser begyndte man på de store prishistorier; efter 2. verdenskrig har økonomisk vækst været et fremherskende tema med bl.a. et særlig intensivt studium af industrialismens begyndelse.

Det er naturligvis udviklingslandenes problemer, der har været bestemmende for den sidste interesse. Læseren af Gunnar Myrdals "Asian Drama" vil bemærke, hvordan forfatterens problemstillinger er den samme - og inspireret af? - som træffes i Europa op mod og under den første industrialisering. I arbejdet med udviklingslandenes problemer nyttiggøres økonomisk historie; omvendt har i de senere år studiet af europæisk økonomisk udvikling hentet megen inspiration i ulandsproblematikken.

Man kan nu selv vælge, hvorfor man vil studere økonomisk historie. Det centrale er, at man gør det. Kun derigennem kan man nå frem til en fyldig forståelse af fortidens samfund. Det er imidlertid vigtigt, at man stadig holder sig for øje, dels, at også økonomisk historie handler om mennesker, ellers bliver det tabellerne for tabellernes skyld, dels at økonomien ikke alene til syvende og sidst, men også undervejs skal forbindes med andre sider af samfundslivet. Dette er ikke historieopfattelse, men den historiske analyses metode.

Historiestudium og historisk metode

Af cand. mag. Helge Paludan
afdelingsleder i historie (metode)

Egentlig er det et håbløst foretagende at skrive om begrundelsen for at beskæftige sig med historisk metode. For det første er det ubehageligt at skulle fremstille sig selv som den mest betydningsfulde person på denne jord; for det andet må en persons motivation for at give sig af med historisk metode være forbundet med motivationen for at give sig af med historie.

Og her er vi straks ved det problematiske. Thi det lader sig ikke sådan gøre at give en redegørelse for grundene til, at "man" studerer historie. Det kan folk jo gøre af alskens grunde. Historikere studerer et stykke virkelighed, in casu fortidsvirkeligheden, og virkeligheden kan man fatte interesse for fra alle mulige udgangspunkter. Vil man vide, hvorfor hver enkelt studerer historie, da ser jeg ingen anden udvej end at spørge hver enkelt.

Højst skulle jeg da kunne gøre rede for, hvorfor jeg personligt har valgt historien. Nu kan en personlig bekendelse om mine motiver til i 1954 at lade mig immatrikulere med historie som hovedfag næppe interessere nogen; derimod kan jeg måske gøre et par bemærkninger om, hvad jeg i skrivende stund mener, historien kan give den, der beskæftiger sig med den.

Man må i denne sammenhæng hæfte sig ved det hypotetiske i spørgsmålet. Man kan til nød tale om, hvad historien kan give nogen, men aldrig påstå, at den giver det. Thi udbyttet afhænger igen af den enkeltes udgangspunkt; og ved dette er der ikke noget videnskabeligt. Den forventning, den spørgelyst, med hvilken den enkelte går til sit studium, udspringer af hans talent, hans fantasi, hans skaberevne,

d.v.s. af noget individuelt og ganske ukontrollabelt. Men selvfølgelig kan man ikke få ethvert spørgsmål besvaret; selv den mest begavede og fantasifulde (eller just han) kan spørge om mere, end 10.000 kilder kan give svar på.

Der er da næppe heller tvivl om, at der stilles mange urimelige krav til historien. Et særdeles ømt punkt er spørgsmålet om dens "samfundsrelevans". De mest optimistiske opfatter utvivlsomt denne som temmelig indlysende: ved at sætte sig ind i samfundets udvikling op til idag kan man blive klar over, hvorledes det for fremtiden vil gå, eller i hvert fald med større indsigt end andre udtale sig om, hvad der til enhver tid vil være den fornøftigste politiske beslutning.

Dette synspunkt om historiens prognoseværdi lader sig næppe heller uden videre feje af bordet. Menneskenes natur er i mange henseender ikke særlig foranderlig; så der kan være noget om, at man ved at iagttage menneskenes (både de nulevendes og de afdødes) adfærd kan skaffe sig en betydelig erfaring for, hvordan det sædvanligvis går i menneskelige forhold.

Men tilbage står tillige den vel trods alt vigtigste iagttagelse, at menneskene, de nøgne aber, adskiller sig fra de fleste andre skabninger derved, at de ved hjælp af deres mærkværdigste organ, hjernen, skaber sig samfund, der er underkastet stadig forandring. Menneskene finder hele tiden på nye ting, der ændrer forholdene. Om ændringerne mest er til det bedre eller dårligere, skal her lades usagt, men at samfundets væsen idag ikke er som på Hammurabis tid og ikke, som det vil være om 100 år, synes indlysende. For historiens prognoseværdi bliver det da en ikke helt behagelig kendsgerning, at vi, omend med meget besvær, kan komme på sporet af, hvilke nyheder mennesket med sin hjerne har skabt siden Hammurabis dage, men vi kan ikke forudtænke de nye tanker, der sandsynligvis vil blive tænkt de næste 10, 100 eller 1000 år.

Da samtidig dog den lære tør drages af historien, at disse tanker vil præge fremtidens samfund, kommer den slutning ubehageligt nær, at historiens lære er, at historiestudiet ikke er særlig egnet til at give os viden om, hvordan det vil gå i fremtiden.

Det er dog næppe rimeligt at afskrive historievidenskaben, selv om den ikke er udstyret med en så bombastisk samfundsrelevans. Den sans, den udvikler for tingenes foranderlighed som menneskesamfundets specielle egenart, synes mig i høj grad at være et samfundsgode. Vor tid synes på mange måder præget af a-historiske og anti-historiske tendenser samtidig med, at vi alle blot siden vor egen barndom har været vidner til en rivende udvikling. For den enkelte samfundsborger kan vel den historiske holdning bidrage til en lidt sandere opfattelse af hans egen tilværelse; (men selvfølgelig ikke til den sande opfattelse).

For samfundet som helhed må det også være af værdi, at dets medlemmer erkender, at de ikke er omgivet af en statisk, men af en stadig vekslende virkelighed. Historikere synes i almindelighed ikke at have tilbøjelighed for absolutter; de ved jo, at tingene vil forandre sig. For at vælge et polemisk eksempel: historieprofessorer synes under den igangværende universitetsreform mindre end f.eks. deres juridiske kolleger trælbundet til en opfattelse af det overleverede universitet som noget evigt og uforanderligt; og historiestuderende synes mindre end andre besjælet

af en tyrkertro på, at studenteroprørets heldige gennemførelse vil føre de fleste ind i et tusindårsrige, efter hvilket ingen udvikling mere kan tænkes.

Gennem optræningen til at se en sag fra flere sider synes beskæftigelsen med historie at kunne bibringe nutidens samfund et nyttigt korrektiv til megen tidløs systematiseringen, (hvis eksistensberettigelse iøvrigt ikke skal anfægtes. Vi kan ikke undvære systematiske samfundsvidenskaber eller andre former for videnskab, der ikke interesserer sig for tidsfaktoren).

Vil man ud fra synspunkter som de skitserede beskæftige sig med historie, rejser sig spørgsmålet, hvorledes sagen bedst gribes an. I den sammenhæng er det ikke uden interesse, at den historiske studieordning af 1968 på mange punkter er en af de mest moderne i Danmark og måske i verden. Man har prøvet at drage konsekvenserne af, at der idag som følge af den hidtidige videnskabelige indsats står en overvældende masse af viden til vor rådighed og af, at denne viden som følge af ny forskning hastigt forældes. Hvordan undgår man at fylde, måske overfylde, de studerende med en utrolig masse viden, som måske er forældet få år efter, at de er begyndt at tjene samfundet med denne viden? Hvordan kan man, som det hed i Magisterbladet for et par år siden, malke videnskabens ko og undgå dens hom?

Man vil prøve at klare problemerne ved så at sige at gøre fremtidens historikere til evighedsstudenter. Vi kan ikke længere regne med i vor studietid at have tilregnet os et pensum, som vi kan tære på resten af vort historieliv. I stedet må vi under vor uddannelse prøve at lære os, hvorledes historisk viden kan tilegnes og beherskes. Vi må øve os i at opfatte viden om fortiden og i at forstå denne videns grundlag.

Dette mål prøver man især at nå gennem et studium af originale historiske forskningsprodukter. I studietiden møder man nu først og fremmest historikerværkstedet i funktion. Man læser ikke andenhånds lærebøger om de forskellige historiske perioder, men forskernes egen præstation af deres resultater, og studiet består i at diskutere, hvorledes disse resultater er blevet til. De værker, der læses, er kronologisk spredt fra den ældste oldtid til idag. Dette er under det her anlagte synspunkt noget meget betydningsfuldt. Hvis historien ikke har nogen umiddelbar prognoseværdi, bortfalder begrundelsen for at tillægge det, der skete i sidste uge, en speciel værdi. For udviklingen af den historiske holdning har sansen for foranderlighed en afgørende betydning. Uden indsigt i nutidens forhold, ser man ikke hvor forskellig fortiden var; men uden blik for forandringerne fra oldtiden til idag ser man ej heller det særegne ved nutiden.

I den nye studieordning findes to særlige kurser i historisk metode; dette indebærer ingenlunde, at der ikke ved periodestudierne lægges vægt på at studere værkeres metode. Derimod er det et udtryk for, at beskæftigelse med faget konfronterer historikeren med forskellige principielle vanskeligheder, der er nogenlunde uafhængige af den konkrete periode, han studerer. For det første må historikeren, som Kr. Erslev så klart så, studere sit emne middelbart: man kan ikke se fortiden, men blot dens spor, d.v.s. kilderne. Derfor har der udviklet sig bestemte arbejdsregler for bedømmelse og udnyttelse af kildemateriale. Det indledende kildekritiske (metode 1) kursus tilstræber at gøre de studerende bekendt med disse arbejds-

regler. Hertil kommer for det andet, at historikerne bliver sig stadig mere bevidst, at det indebærer mange vanskeligheder at strukturere den viden, de mener at kunne finde i kilderne; først og fremmest er historisk viden uløseligt forbundet med historiske forklaringer.

At det er forbundet med mange principielle vanskeligheder at give forklaringer, er en fælles erfaring i mange moderne videnskaber. I det historiografisk-metodiske kursus (metode 2), der nu afslutter historiestudiet i Århus, prøver man at drøfte bl. a. de forklaringsproblemer, som moderne historikere er anfægtet af. Under diskussionen af sådanne spørgsmål viser det sig oftest, at problemene ikke lader sig indskrænke til disciplinen historie. Beslægtede problemer drøftes i tilgrænsende videnskaber, især i samfundsvidenskaberne.

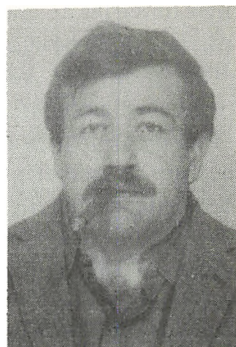
Drøftelser af vor videns grundlag bringer os nær til problemstillinger, der optager filosoffer og naturvidenskabsmænd.

Universitetets metodeundervisning vil, hvis den lykkes, yde et bidrag til nedbrydelse af stivnede faggrænser og forhåbentlig til hos den enkelte historiker at udvikle et behov for tværvideenskabelig åbenhed.

Historikernes bedrifter

hjemme og ude

TRÆK AF HISTORISK FORENINGS
VIRKSOMHED DE SIDSTE FEM-TI ÅR

Af cand. phil. Anders Lindstrøm

Historikere er notorisk et trættekært og kivagtigt folkefærd, har en professor fra en af hjælpevidenskaberne været så elskværdig at bemærke. Det har han utvivlsomt ret i. Men historikerne - i hvert fald i den udstrækning de trives i Historisk Forening - overordentligt sociale væsener. Dette viser de dels ved at give et solidt bidrag til alt godt og sundt forlystelseliv hvad enten det udfolder sig i Århus eller Cairo. Dels ved at formøble så mange som muligt af universitetets rejsevillinger på ekskursioner med fagligt islæt - Sandbjerg - Viborg - Napoli - Istanbul og hvad man nu ellers kan finde på.

Man kan gribe opgaven med at skildre denne livlige forenings historie an på mange forskellige måder. Man kunne f.eks. give sig til at analysere valgene og sammensætningen af bestyrelserne - hvad kvalificerer til bestyrelsen for en så vigtig velfærdsorganisation. Det lønner sig nu næppe - historikere er ikke blot trættekære og kivagtige folk. De er sommetider også intrigante. Og man kan jo ikke tillade sig at bringe små artige historier til torvs uden dokumentarisk belæg. Lige som man heller ikke bør skrive memoarer i utide. Så hvad der findes af gode historier om dit og dat må forbeholdes den frodige mundtlige tradition, foreningens medlemmer på eksemplarisk vis holder i live.

Hvad så med en analyse af policy-making inden for bestyrelsen? Heller ikke til en sådan opgave findes der tilstrækkeligt pålideligt materiale. Desuden sløres de

lige linjer let af små og store og skumle magtkampe mellem gode og onde historikere. Også beslutningsprocessen i foreningen må derfor gå uførtalt hen.

Det næste der kommer i fokus er det, der går ud over bestyrelsesfrokoster og planlægningsmøder - egentlige møder, fester, udflugter og generalforsamlinger.

Historisk Forening arrangerer som bekendt med mellemrum faglige møder, og mødelister og referater fra de forløbne år er naturligvis interessante, ikke mindst til belysning af de til enhver tid siddende bestyrelsesmedlemmers faglige interesser og perspektiv. Der er uægtelig store udsving. Efter referaterne at dømme synes foreningens medlemmer ofte at have kedet sig bravt - i den udstrækning man har kunnet nænne at bebyrde publikum med legender om vandrende søjler og rullesten i Athen. Og maleriske beskrivelser af sultegrænsen i Rom.

Dette må dog ikke tilsløre, at der faktisk har været mange spændende og utraditionelle møder med historikere af topkvalitet som foredragsholdere. Vel at mærke ikke blot folk fra fagforeningen, men også provokerende og kontroversielle historikere som Palle Lauring.

Foreningen har også været så heldig at have talere fra de andre skandinaviske lande som f. eks. Erik Lönnroth og Niels Ørvik. Derimod har der været en beklagelig mangel på ikke - skandinaviske historikere.

Det er ikke særlig besværligt at få udenlandske kapaciteter til Danmark, hvis man koordinerer med fremmede magters kulturpolitik. Flere udenlandske historikere ville formodentlig også få vore hjemlige paver til at gøre sig lidt mindre kostbare og give et bedre sammenligningsgrundlag.

Den dag må vel også komme, da man inviterer en fransk historiker til landet.

Der er sket en sund ekspansion med hensyn til fester.

Udover den traditionelle julefest holder man nu både rusfester og kandidatfester.

Med hensyn til julefesterne er der sket noget epokegørende. En vital konflikt i Historisk Forenings historie er blevet løst med sejr for fornuften.

Generalforsamlingen april 1967 vedtog med stort flertal at lade ikke-medlemmer deltage i Historisk Forenings festarrangementer, damernes magtmonopol i foreningen er brudt.

Generalforsamlingerne i foreningen har normalt været kedelige og der har næsten altid været tvivl om lovligheden af forsamlingen. Strengt taget har der kun undtagelsesvis været folk nok til at foretage lovligt valg.

Desuden har debatten ofte udartet til smålige diskussioner om manglende bilag til regnskaberne og den slags småting. (Det må i forbifarten noteres, at kasserernes hæderlighed har været stigende, selv om der stadig kan iagttages en tendens til sammenspisning med revisoren).

Foråret 1969 udmærkede sig imidlertid ved, at man for første gang i lang tid fik en valgkampagne af regulært tilsnit med program og det hele.

Rebelleme (det nuværende Establishment i systemet) udsendte et drabeligt manifest "Øksen ligger ved træets rod", der markerede en sund stræben efter at udøve magten.

Især blev den traditionelle mødeform angrebet. Den var inspirationsløs, stereotyp, overskridende grænsen til det kedelige osv. osv. Man lovede at ændre mødeformerne, forøge antallet af ekskursioner og fester, skabe bedre kontakt mellem magt-

elite og de menige medlemmer. Den gamle bestyrelse kvalte oprøret i lutter velvilje. Uden sværds slag opgav den magten til den nuværende proklameret progressive ledelse. Vi får se hvad det fører til.

FEMME FATALE

STORT STÅHEJ OM INGENTING

Historisk Forenings ekskursion til Berlin sommeren 1965

Foreningens ekskursion til Berlin har formentlig været en af de største begivenheder i foreningens historie. I hvert fald demonstrerer den på enestående vis hvilken enorm spændvidde og handlekraft man kommer i besiddelse af efter blot få år i Historisk Forenings specielle miljø.

Baggrunden for ekskursionen: nogle af bestyrelsesmedlemmerne havde ikke været i

Berlin og syntes det kunne være fristende at udforske nye områder.

Arrangementet omfattede ophold i Vestberlin med støtte fra Forbundsrepublikken, samt uofficielle raids ind i landet bag grædemuren (Der Staat der nicht sein darf).

Man slap naturligvis ikke for diverse indoktrineringsmøder og den slags på Freie Universität og propagandacentret i Pressehaus. Disse møder foregik i nogenlunde ro og orden, selv om promillegrænsen var svagt stigende og hos enkelte hurtigt accelererende. Men. - Some like it hot, -

Efter at de mere trivielle turistforanstaltninger var blevet overstået foretog de mere videbegærlige særlige udflugter til Østberlin for at beundre Stalinbarok og det klasseløse samfund. Desuden cirkulerede der rygter om billig spiritus, vin og tobak i det officielle østtyske center for sortbørshandel - INTERSHOP. Efter enkelte eksperimenter var det åbenbart at mange af de invaderende historikere besad et hidtil skjult og forsømt talent for handel-sortbørshandel. Ganske uanset partifarve. I løbet af en enkelt dag havde adskillige udviklet sig til virkelig troværdige professionelle forhandlere, der - må man tro - til enhver tid ville kunne slå sig op i Beirut eller Muscat og Oman.

Ved hjælp af velgennemførte transaktioner lykkedes det at finansiere ellers økonomisk risikable værtshusophold. Udover det almindelige velbehag havde værtshusophold i øst den fordel, at markedet automatisk udvidedes, så snart man kom ind. Bare man diskret sætter sig og byder nogle få Camels, Chesterfields og Lucky Strikes rundt, aktiveres køberne. Selv om man i begyndelsen risikerer at blive misforstået, så man får østtyske sportscigaretter i bytte (de tåler ikke at blive holdt lodret - så falder mahorkaen ud).

Jugendkafé hed stedet, hvor eskalationen begyndte.

Mens Historisk Forenings bestyrelse efter at have handlet det den ønskede, sikrede de øvrige historikers arbejdsfred og markedets uforstyrrelighed ved at holde fødselsdag med en dørsiddende tædrikkende politiofficer, lykkedes det at afsætte ikke så få gode amerikanske cigaretter til tobakshungrende mahorkarygende helte fra Volkarmee. Man iværksatte så smuk en Verbrüderung, at man ikke som før behøvede at gå uden for, for at parlamentere om prisen, men uforstyrret kunne lave fair deal ved bordene. Imidlertid blev ikke så få, ikke blot livlige - de blev vist nærmest utålelige. Så da vor ven fra Volkspolizei skred, blev den derværende danske historikerdelegation nærmest smidt på porten, hvilket ikke foregik uden larm og skrål. Det bør lige i forbifarten nævnes, at ikke alle gik på værtshus for at være kommercielle. Enkelte outsiders gik på damejagt. Det forlød at østtyskerne for at skaffe valuta på et etablissement Pergamon havde installeret en dejlig ægypterinde kaldet Nefartite. Så skete katastrofen. Selskabet splittedes, nogle ville gå eller med undergrundsbanen, andre ville med taxa til kontrolstedet Friedrichsstrasse.

Det gik ikke stille af.

Formanden fulgte en historisk dame til stationen. En anden historiker gik med hendes pas i lommen.

Mens de øvrige historikere stod og ventede på de manglende personer på det aftalte sted, stod formanden og larmede på det østtyske overgangssted, mens damen ikke kunne komme igennem, hvilket var ret og rimeligt eftersom hun ikke havde

noget pas på sig.

Imens var en enkelt historiker sluppet ud i den frie verden og havde berettet den tragiske foreteelse til det vesttyske politi, der straks erkendte, at dette var et nyt eksempel på marxistisk-leninistisk perfidi.

Næste scene. Næste dags morgen på en dansk bondegård. Den danske presse udbeder sig nærmere oplysninger om den lille dame der er blevet borte og henvender sig naturligt nok først til forældrene. De intetanende forældre gør derefter Udenrigsministeriet opmærksom på at noget af deres afkom mangler, og dette orienterer pligtskyldigst den danske militærmission i Berlin, der altså også nåede at blive forstyrret efter at have været lykkeligt uvidende om den massive danske historiker-koncentration.

Flashback. Friedrichsstrasse - kontrolstedet 0.07.

De splittede historikere foretog en forvirret eftersøgning over hele Alexanderplatz. Uden resultat. Det eneste opløftende var, at det var lykkedes at sælge østtyske cigaretter som sortbørsvare til en østtysker, da man skulle finansiere en taxa.

00.30. Lykkeligt gensyn med de bortblevne. Historikergruppen samledes atter. Vi havde stået 100 meter fra hinanden.

Med alle pas i god behold fortsatte man derefter vestpå til stor lettelse for østtyskerne. Og intetanende om det apparat der var sat i gang for at udforske den østtyske kidnapning. Magtcentret i Historisk Forening gennemførte endnu en sidste heltemodig bedrift. Nogen må have set et værtshus i det fjerne - i hvert fald sprang formanden og kassereren af toget. (ikke på et stoppested).

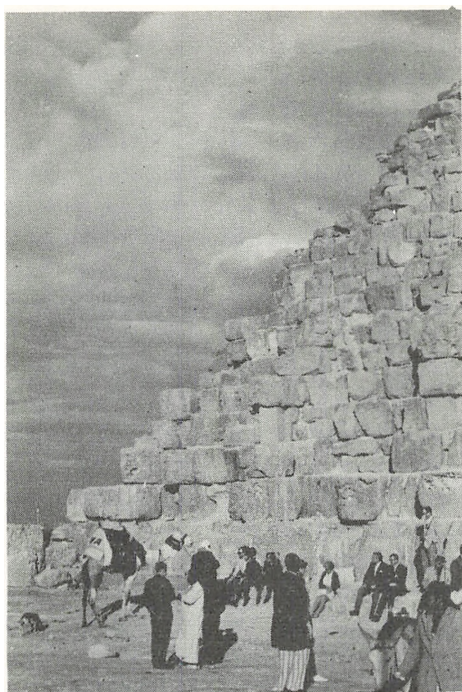
Ved god pleje og styrkende mikstur lykkedes det at få dem nogenlunde på højkant i løbet af dagen.

Den danske militærmission, der pludselig havde fået arbejde, reddede sig hurtigt ud af affæren. En anden lovende historiker kom nemlig hen på eftermiddagen op for at få et nyt pas. Det gamle pas var blevet væk, og han havde ikke solgt det, sagde han. Det havde han heller ikke. Ikke ganske appelsinfri følte denne pryd for standen den foregående aften trang til at sende en hilsen, og da han ikke havde noget brev, puttede han sit kgl. danske pas i postkassen. Han fortalte beredvilligt at den bortkomne dame forlængst var i god behold.

Efter at diplomatiet således var blevet beroliget, pacificeredes pressen. Bild-Zeitung lavede selv en version, Aktuelt Kvarter en anden.

Slutresultatet af det lille intermezzo blev en klar propagandasejr for den frie verden.

Efter således at have markeret de danske interesser i Berlin evakuerede man under stort ståhej atter byen.

HISTORISKE SKÆRVER

TUREN TIL AMSTERDAM 1966

Efter overvejelser om en tur til Polen, inspireret af rygter om godt sortbørsmarked, konsulteredes den polske ambassade om muligheder for kontakter og tilskud til en "ekskursion". Det eneste, der blev tilbage af dette foretagende, er erindringer om en elskværdig andensekretær fra den polske ambassade. Litzmanski hed han, og han var usædvanlig interesseret i Danmark. Hans brændende interesse for danske forhold førte i 1969 til, at han blev udvist for ulovlig efterretningsvirksomhed. Men det lykkedes ham altså ikke at infiltrere Historisk Forening.

Forslaget om en tur til Polen led et ynkeligt nederlag.

Resultatet af bestyrelsens overvejelser blev i stedet, at man lagde ud med en tur

til Holland med henblik på besøg på museer, institutter og hvad der ellers skal til for at få tilskud.

Som ventet var der - fuldt i tidens ånd - muligheder for at supplere kendskabet til europæisk natteliv.

Velvidende at det er håbløst at overbebyrde folk med lange trættende rundvisninger, foredrag og taler, holdt man det officielle program nede på et minimum.

Denne vise forholdsregel forbedredes yderligere ved en lille forestilling på slap line, ved besøget på Instituut voor Sociale Geschiedenis. Søvndrukne og ikke lige appelsinfri mødte historikergruppen op på instituttet, hvis personale modtog den besynderlige gruppe med stor forbløffelse. Nobody knows the troubles I've seen sukkede den energiske arrangør af besøget, da katastrofen åbenbares. Ingen havde hørt om, at vi skulle komme. Forklaringen kom først fjorten dage efter hjemkomsten, da man modtog et flot brev fra institutbestyreren om at man var velkommen i påfølgende uge. En god påmindelse om risikoen ved små dateringsfejl.

Bedre blev det ikke af, at det fortræffelige menneske der havde arrangeret besøget, af vrede historikere (der kan være meget aggressive) blev truet med at blive dypet i de ikke særlig vellugtende kanaler, hvis eftermiddagens arrangement ikke blev bedre. - Det blev det naturligvis -.

Selv de mest kværlantiske og utaknemlige skarn måtte indrømme at besøget på Institut for krigshistorie (Oorlogsgeschiedenis) var ganske vellykket.

Professor de Jong holdt en blændende introduktionsforelæsning og bragte forsamlingen på grådens rand ved at indlede - "Mr Secretary, ladies and gentlemen..." Æres den der æres bør.

Institutbesøget var virkelig spændende, og man havde tilmed arrangeret små udstillinger til orientering for de besøgende.

Resten af opholdet blev fordrevet med sporadiske visitter på Rijksmuseum for at se på Malewitch og simulere kulturelle interesser (Rembrandt o.l.). Retfærdigvis gik tiden nu mere med at kigge på indonesiske restauranter, beskue provoer og hvide cykler, og drikke kaffe med genever. Ikke så få historikere lærte desuden på denne tur at spille billard.

Endelig deltog særligt interesserede historikere i lokale konflikter, som participant observers. Værst gik det ud over en fyr, der heltemodigt vadede ud til beredent politi for at fortælle at dansk politi ikke slog provoer. Det viste sig at være en af ham ikke velovervejede disposition. Han fik en gang knippelsuppe, der var ikke noget med repressiv tolerance. "Blue notes on my back". Alt ialt en smuk tur, der kun efterlod spredte indtryk af Holland.

SPECIALFORTEGNELSE

Fortegnelse over konferensafhandlinger og specialer afleverede ved Aarhus Universitet indtil 25/9 1969. De ikke bedømte specialer er mærket med en stjerne konferensafhandlingerne med to. Listen over professorperiodeordnet, og indenfor hver periode alfabetisk ordnet, dog således at konferensafhandlingerne står først. Listen er udarbejdet af Sten Porse og Erik Dreyer.

Oldtiden

Gudenåkulturen i dens oprindelse og udvikling.
af H. H. ANDERSEN (1951)

Den romerske finansadministration fra Augustus til Hadrian.
af AASE BAY (1967)

Comitia centuriatas organisation og funktion under den romerske republik.
af ERIK CHRISTIANSEN (1963)

Ægyptens handel med Italien fra 30 f. Kr. - 284 e. Kr.
af KNUD HANNESTAD (1939)

Cicero og Pompeius. Deres indbyrdes forhold skildret i sammenhæng med republikkens almindelige politiske historie.
af ANDREAS SECHER HØJSGÅRD (1965)

Det hitittiske riges sociale, politiske og administrative opbygning.
af PETER SKØTT JØRGENSEN (1968)

På grundlag af nye indskrifter skulle det nu være muligt at opstille en fyldigere og rigtigere konsulliste end Liebnam. Der ønskes en sådan liste for tiden 80 - 117 (kejserne fra Titus til Trajan), med redegørelse for rekonstruktionsgrundlaget. Endvidere ønskes en redegørelse for, hvad der kan siges om de pågældende konsulers afstamning med hensyn til slægt og nationalitet og for den rolle, de som konsulere spillede i riget.
af A. M. LAUSTEN (1953)

Isokrates og Athen med særligt henblik på Athens forfatning og indre forhold.
af ERNST E. PETERSEN (1946)

Forbindelsen mellem romerriget og Britannien før den claudiske erobring.
af PALLE RASMUSSEN (1966)

En vudering af Sulla som statsmand med særligt henblik på hans lovgivning.
af J. C. M. SCHUELZE; (1960)

Den civile reformbevægelse i Rom og kampen imod den 133-90 f. Kr.
af RUDI THOMSEN (1939)

Handelsforbindelsen mellem Indien og Rom indtil slutningen af de 1. århundrede
e. v. t.
af BJØRN WANDALL (1967)

Det romerske senats sammensætning under den anden puniske krig.
af MORTEN LAURSEN VIG (1957)

De latinske kolonier 238 - 89 f. Kr.
af JENS CHRISTIAN ØSTERGÅRD (1956)

Middelalder

Valdemar Sejrs udenrigspolitik.
af NIELS GEORG HEINE (1946) xx

En skildring af Lybæks grundlæggelse.
af HANS CHRISTIAN LASSEN (1939) xx

En kritisk redegørelse for litteraturen siden Pirenne om betydningen af Araberrigets
opkomst for Vesteuropa og en karakteristik af de økonomiske og kulturelle forbin-
delse mellem Orient og Occident i tiden indtil år 840.
af ANNE RIISING (1950) xx

Danmarks kultur på Andreas Sunesøns tid, med særligt henblik på den franske ind-
flydelse.
af SIGVARD SKOV (1937) xx

Det danske lensvæsen 1439 - 1481 med særligt henblik på den indre politiske ud-
vikling i Danmark.
af HARRY CHRISTENSEN (1967)

Forholdet mellem konge og adel, belyst ud fra kronens godserhvervelser og afståelser
af AKSEL DAMSGÅRD-MADSEN (1958)

Den holstenske adels indvandring i hertugdømmet Slesvig og dens forhold til
Schaumburgeme og den danske konge ca. 1370 - 1459.
af HENRIK FANGEL (1967)

De kongelige, fyrstelige og biskoppelige borgere i Danmark og deres politiske betydning i perioden 1241-1319.

af ANDREAS FREHR (1960)

Polens forhold til hussiterne ca. 1420-34.

af GRETE GELLERT (1966)

Øm kloster indtil 1267 med særligt henblik på cisterciensernes kulturelle indsats.

af BODIL K. GUDNÆS (1944)

Synet på Danmark i kongesagaeren specielt Heimskringla.

af NIELS HØJLUND (1954)

Der ønskes en redegørelse for Vilhelm af Tyrus liv og karriere samt for affattelsen af "Historia rerum in partibus transmarinis gestarum" med særligt henblik på værket's kronologi.

af RASMUS JENSEN (1967)

Vikingernes bosættelse i Danelagen.

af NIELS LUND (1965)

En kritisk vudering af Vilhelm la Cours arbejder vedrørende Danevirke- og Hedebyproblemerne

af BENT ERIK OUSAGER (1955)

Den danske kongemagts grundlag og funktion ca. 1250 - 1320 med særligt henblik på retsudøvelsen.

af HELGE PALUDAN (1958)

Den skotske militærordning - og administration 1300 -1513.

af ERIK SCHLANBUSCH (1965)

Den nyere forskning vedrørende Danevirke - Hedebyproblemet.

af OVE HELMUTH SCHLEDERMANN (1965)

Grev Gerhard 3. af Holsten og Danmark

af HENRIK PALUDAN SEEDORF (1946)

Det norske rigsråd 1436 - 1450.

af ORDIN SKJÆVELAND (1960)

Den danske kongemagts art og beføjelser 1074 - ca. 1140.

af HANS E. V. SNITKER (1952)

De danske byers økonomiske udvikling fra ca. 1150 til ca. 1350.
af HUGO TIMMERMANN (1966)

Der ønskes en redegørelse for de ældre karolingere historie med særligt henblik på deres godsbesiddelser som baggrund for Pippins magtovertagelse i 751.
af BODIL WAMBERG (1966)

Den store bondeopstand i 1381 med særligt henblik på begivenhederne i London.
af HELGA WILSON (1966)

Nyere tid

Den højere civile embedsstands nationale og sociale sammensætning i Danmark 1660 - 1766, med særligt henblik på de vigtigste grene af centralmagten.
af KNUD PRANGE (1950) xx

Den danske regerings handels - og skibsfartspolitik, særlig i forholdet til Nederland og Sverige, 1679 - 97.
af ERIK RESKE - NIELSEN (1946) xx

Hvad har kendskabet til ikke - europæiske folk og kulturer betydet for europæisk åndsliv i 17. og især 18. årh?
af LEO TANDRUP (1963) xx

Frederik Ahlefeldt og den danske ydre politik 1658 - 1676.
af CHRISTIAN ANKER (1961)

Forholdet mellem Danmark - Norge og Sverige fra freden i Stettin til Frederik 2's død (1570 - 88). Grundlinier og hovedspørgsmål.
af CARL JOHANN CHRISTENSEN (1957)

Der ønskes en redegørelse for de jyske købstæders udenrigshandel fra ca. 1500- til 1650.
af POUL ENEMARK (1946)

Kansler Christen Friis til Kragerup og hans indsatser i Danmarks indre udvikling.
af OLE DEGN (1962)

De jordegne bønder (selvejerbønderne) i kongeriget Danmark ca. 1536- ca. 1650 (retsforhold, herunder ydelser og pligter; gårdenes størrelse og antal i de forskellige landsdele og egne; former for overgang fra selvejer til fæste)
af JENS CHR. JENSEN FISCHER (1950)

Reformationsbevægelsen i de jyske købstæder til oktober 1536.
af JON GALSTER (1939)

Fæstebondens økonomiske stilling 1720 - 1770.
af DETLEV KELLER HANSEN (1937)

Giv, med udgangspunkt i en oversigt over bondestandens kår i Estland og Livland 1660-70, en redegørelse for den svenske regerings bestræbelser for at forbedre bøndernes retslige, sociale og økonomiske forhold i de nævnte lande under kong Karl d. XI's egenregering.
af VELLO HELK (1952)

Den danske stats politik over for landbruget 1730-1770. Dens årsager og virkninger.
af SØREN INGEMANN JENSEN (1936)

Det slesvigske landbrugs skatte og afgiftsforhold i første halvdel af det 18. årh.
af PETER K. IVERSEN (1936)

Lærerstanden i den danske latinskole 1536-1640 i social og kulturel belysning.
af CARL ERLING JØRGENSEN (1952)

En undersøgelse af Paulus Helie's forhold til og syn på kong Kristiern II.
af INGER CHRISTINE JØRGENSEN (1956)

Kong Chr. IV og hertugdømmerne Slesvig og Holsten fra hans regeringsovertagelse 1. sept. 1593 til de kejserlige troppers erobring af disse lande i sept. 1627 (forvaltning og retspleje, økonomisk og kirkelig politik, forholdet til stænderne og til de gottorpske og sønderborgske hertuger).
af BENT OVERGÅRD KRISTENSEN (1964)

De nationale troppers anvendelse og betydning med særligt henblik på rostjenesten under den nordiske syvårskrig 1563-1570.
af CECIL WILKEN LEBAHN (1953)

Giv på baggrund af de almindelige tendenser i dansk indrepolitik under Christian den anden en redegørelse for, i hvilke henseender den kongelige lovgivning tilstræbte en indskrænkning af adelens og gejstlighedens lovfæstede og sædvaneskabte rettigheder.
af ERIK RAFN LYNGBY (1954)

Det norske rigsråd under Kristiern
af AXEL MOOS (1968)

Den danske regerings landbopolitik fra nedsættelsen af landvæsenskommissionen 27. okt. 1767 til J.F.Struensees fald 17. jan., 1772.

af MARIUS KRISTIAN NIELSEN (1952)

En vurdering af den nordiske forsknings syn på Christiern II's politik over for Hansastæderne.

af JES PALUDAN (1967)

De forskellige former for vestlig og materiel og åndelig kulturindflydelse i det moskovitiske rige under tsar Alekséj Michálovic Románov (1645-76) og tsarregeringens holdning over for denne indflydelse.

af THOMAS PETER PETERSEN (1964)

Adelige gældsforhold 1660 - 80. Emnet ønskes belyst ved udvalgte eksempler fortrinsvis fra Århus og Randers Amter. Eksemplerne udvælges fra Viborg Landstings skøde - og panteprotokoller.

af OLE B. RASMUSSEN (1968)

Reformerne i den preussiske finansforvaltning under kong Frederik Vilhelm I, de udenlandske forbilleder, som hermed gjorde sig gældende, og kongens personlige andel i reformernes gennemførelse.

af JOHANN BOISEN SCHMIDT (1948)

Kong Frederik I's kirkepolitik og Povl Helgesens vurdering af den.

af ERIK SJØBERG (1956)

Hovedtrækkene i den danske ydrepolitik fra Frederik III's død til udbruddet af den skånske krig med særligt henblik på forholdet til Sverige og Frankrig og med redegørelse for de divergerende synspunkter, der kan påvises indenfor den danske regeringskreds.

af K.H.SKOTT (1946)

På hvilke måder og ud fra hvilke motiver skærpede Christian IV's regering, især i perioden 1615 - 29, bestemmelserne om de forskellige danske stænders kristeligeandel og øvrige levevis?

af HARALD OSTENFELD SKOVGÅRD-PETERSEN (1960)

Kong Frederik I's kirkepolitik med særligt hensyn til Danmark.

af GUNNAR STEENBERG (1966)

Den danske stats erhvervs politik i 18. årh.

af JENS SØLVSTEEN (1938)

Reformer indenfor forsorgs -og sundhedsvæsen i Danmark og hertugdømmerne i J. F. Struensees magtperiode.

af ERIK SØRENSEN (1957)

Efter en oversigt over det århusianske bystyres opbygning og ledende mænd ca. 1660 - 1740, ønskes en redegørelse for institutionen "De eligerede Borgere i Aarhus" 1740 - 1837 med særlig belysning af "korpsets" sammensætning (herunder slægtskabsforhold), kompetence og funktion.

af ANNA THESTRUP (1963)

Sekretærene i Danske Kancelli 1596 - 1648 (social status, uddannelse, funktioner, senere karriere).

af HANS GOTFRED SYLVAIN THOMSEN (1964)

Kong Vilhelm II's politik i forholdet til Danmark - Norge fra freden i Rijswijk til kongens død (1697 - 1702)

af PREBEN TORNTOLT (1963)

J. B. Bluhme (1681 - 1753), hans politiske indflydelse og hans betydning for kirke- og undervisningsforhold i Danmark og Norge.

af ARNE WAGENBLAST (1960)

Det 19. århundrede

De kongeriske stænderforsamlinger som parlamentarisk forskole for den danske rigsdag.

af LAURITS BINDSLØV FREDRIKSEN (1954) xx

Lockouten 1899 : dens forløb og virkningerne i Aarhus.

af DORIT ANDERSEN (1967)

Prins Frederik af Nør. Hans personlighed, synspunkter og politiske virksomhed indtil 24. marts 1848.

af KAREN MARGRETE ANDERSEN (1946).

Den politiske forhistorie til systemskifter 1901 med særligt hensyn til ministerierne: Sehesteds rolle deri.

af SUNE FREDSLUND ANDERSEN (1967)

De militære reformer efter freden i Tilsit.

af OLE BALLEBY (1968) x4

De erfaringer og de oplyste mænds betydning ved indførelsen af provincialstænderne i det danske monarki.

af GERDA BONDERUP (1966)

I hvilken udstrækning har Jeremy Benthaus og T.R.Malthus teorier påvirket synspunkterne i den engelske fattigkommissions rapport af 20. februar 1834 og den engelske fattiglov af 1834.

af HENNING BREGNSBO (1953)

Samspillet mellem Christen Berg og Viggo Hørup 1880 - 1885 med særlig henblik på forsvarsproblemet.

af VAGN AAGE CHRISTENSEN (1959)

Jacob Scavenius' politiske virksomhed 1880-1901.

af PAUL S. DAHL (1956)

Aldersforsørgelsesproblemet i Danmark ca. 1860 - 1891 med hovedvægten på den social-politiske idédebat.

af LEIF DIERKS (1966)

Dannelsen af ministeriet Deuntzer 1901.

af THOMAS ELKJÆR (1968)

Gruppedannelser i venstrereformpartiet 1895 - 1901.

af TOVE ELKLIT (1968)

Hovedtræk af redaktør Jens Jessens syn på politiske, sociale og kulturelle forhold i Danmark i tiden 1882 - 1906.

af LISE FRANDSEN (1954)

Edvard Brandes politiske virksomhed 1880 -1894.

af CLAUS FRIISBERG (1967)

Værgerådernes virksomhed i Aarhus 1905 - 15.

af IB GEJL (1966)

Mellempartiet i det danske folketing 1886 - 1870.

af VILFRED FRIBORG HANSEN (1968)

De fremmede tropper i Danmark i 1808, Ålborg, Randers og Århus amter.

af HANS JØRGEN HINRUP (1969) x

En redegørelse for Frede Bojsens syn på dansk forsvars - og ydrepolitik og hans virksomhed på dette felt indtil hærlovsforliget i juli 1880.

af JØRGEN HOLST-JENSEN (1942)

H.N.Clausen's politiske virksomhed 1848 - 1851.

af HANS MIKAEL HOLT (1966)

En karakteristik af de hovedsynspunkter med hensyn til Danmarks forsvar, der blev gjort gældende i den politiske debat i perioden 1880 - 1894.
af HOLGER GEORG JENSEN (1951)

Britisk politik i forholdet til Boerrepublikkerne 1895 - 99, dens historiske baggrund og dens betydning for forholdet mellem Storbritannien og andre stormagter.
af HAAKON BØTTGER JENSEN (1950)

En gullaschfirma fra Napoleonskrigens tid. (Erhvervshistorisk Årbog 1950). Af konsulatsvæsnets historie i det 18. årh. (Erhvervshistorisk Årbog 1951). Oversigt over Københavns omsætning med udlandet i 1784 på grundlag af de ekstrakter, der er bevaret fra toldvæsnet.
af ANDREAS JOHANNES JØRGENSEN (1952)

A.F. Kriegers politik som medlem af ministeriet Holstein.
af GERDA KOLSTRUP (1935)

Slavebefolkningens herkomst, retsstilling, arbejdsforhold og almindelige levekår i Dansk-Vestindien indtil udgangen af det 18. årh.
af THORKILD KORSGAARD (1945)

Det danske socialdemokrati 1884-90, herunder venstreoppositionen i partiet.
af POUL GERHARD KÖPPEN (1967)

C.C.Halls politik i perioden fra 15. dec. indtil 31. dec. 1863.
af KNUD WERNER KAA (1951)

En kritisk vurdering af det radikale venstres holdning til forsvarsspørgsmålet i Danmark fra partiets oprettelse i 1905 indtil vedtagelsen af forsvarslovene i 1909.
af TAGE KAARSTED (1951)

Jacob Chr. Lindbergs kirkelige og politiske bestræbelser 1833 - 41.
af VIGGO E. LARSEN (1954)

Bevægelsen for reformer i den danske almueskoleundervisning med særligt hensyn til drøftelsen af litteraturen og indenfor regeringen fra 1784 til skoleanordningen af 29. juli 1814.
af FINN H. LAURIDSEN (1949)

Landboforholdene som politik - taktisk problem i den kongerigske stænderforsamling og i pressen 1838 - 47.
af BENT MARIAGER (1954)

Hvilke synspunkter blev af de jyske købstæder og den jyske handelsstand gjort gældende ved drøftelsen af jembaneanlæg i Jylland og Hertugdømmerne indtil Monrads jembanelove 1861, og i hvilket omfang blev der ved gennemførelsen heraf taget hensyn til disse synspunkter.

af ANTON K. MOGENSEN (1948)

Kritikken af husmandslovene af 1899, 1904 og 1909 sammenlignet med principperne i udstykningsloven af 1919.

af HOLGER VOTBORG NIELSEN (1959)

Gør rede for hovedpunkterne i den kritik, som i Multatuli (Dekkør): "Max Havelaar, og de koffij - veilingen der Nederlandsche Handels - Maatschappij" (Amsterdam 1860) rettes mod den nederlandske regerings politik over for de indfødte arbejde - re og bønder i Nederlandsk - Indien, berettigelsen af denne kritik og de reformer som i så henseende fandt sted i tidsrummet 1848-70. I det omfang, det er muligt foretages i store træk en sammenligning med den britiske agrarpolitik i Indien og Bagindien i samme periode.

af ELLEN KIRSTINE PEDERSEN (1948)

D. B. Adler

af JØRGEN LANGGÅRD PEDERSEN (1968)

Den socialistiske bevægelse i Jylland 1871 - 78.

af NIELS JØRGEN PEDERSEN (1956)

De nationale ejendomsforhold på landet i Sønderjylland ca. 1864 - 1914 med særligt henblik på foreningen af 5. oktober 1898.

af ERIK STANGE PEDERSEN (1968)

A. F. Tschemings politiske bestræbelser og hans forhold til det såkaldte bondevenneparti fra 5. juni 1849 indtil 2. oktober 1855.

af LEIF RASMUSSEN (1951)

Det første ministerium Zahle 1909 - 1910.

af TROELS RØNSHOLDT (1969) x

Hoveri og fæstevæsen som politisk problem og social realitet 1838 - 48.

af PREBEN SØRENSEN (1954)

Den indbyrdes undervisning i hertugdømmene 1820 - 49. Dens pædagogiske baggrund, dens udformning udbredelse og en vurdering af dens betydning.

af JØRGEN WEISS-PEDERSEN (1960)

På baggrund af den store politiske udvikling i Europa og Asien 1901 - 05 ønskes en redegørelse for ministeriet Druntzers udenrigspolitiske bestræbelser.
af POUL SKAANING (1952)

20. århundrede

Hovedproblemer i Frankrigs spanske politik i perioden 17. juli 1936 - 10. april 1938 og de væsentligste forudsætninger herfor i fransk udenrigs - og indenrigspolitik 1934 - 38.
af BENNY RAVN ADRIANSEN (1964)

Regeringen Staunings bestræbelser for at bevare magten i Danmark fra midten af juni 1940 til midten af januar 1941.
af HARALD WESTERGAARD ANDERSEN (1959)

Der ønskes en kritisk vurdering af fremstillingen i de tyske memoireværker af officersopposition mod Hitler 1937 - 40.
af PREBEN HUNDEVAD ANDERSEN (1959)

Storbritanniens mandatpolitik i Palæstina fra Peelrapporten 1937 til den britiske hvidbog 1939.
af BIRGIT BJERRE JENSEN (1955)

LS's organisatoriske opbygning og virksomhed 1930 - 39.
af PER NIELSEN BROGÅRD (1965)

Der ønskes en undersøgelse af de vigtigste danske dagblades stillingtagen til konflikten i det fjerne Østen 1931 - 39, koncentreret omkring perioderne september 1931 - februar 1933 og juli 1937 - september 1939.
af WILLIAN BUSCH (1956)

Konflikten mellem Neville Chamberlain og Anthony Eden om Storbritanniens politik overfor Italien i tidsrummet juli 1937 - april 1938.
af JENS DAMM (1964)

Forhandlingerne om Nordisk Forsvarsforbund 1948/49.
af JØRGEN GRANUM - JENSEN (1968)

Den polske forfatnings tilblivelse 1918 - 1921.
af ELIN E. HANSEN (1967)

USA's politik i Palæstinaspørgsmålet 1. september 1947 - 15. maj 1948.
af JØRGEN HUSBALLE (1968)

Dansk Samlings opkomst og udvikling indtil krigsudbruddet 1939.
af N. THORKILD HUSUM (1967)

Der ønskes en kritisk vurdering af fremstillingen i Cordell Hulls "Memoirs" af De Forenede Staters politik overfor de europæiske lande fra krigsudbruddet i 1939 til USA's indtræden i krigen 1941.
af JES JØRGEN GRUNNET JEPSEN (1952)

En redegørelse for retsopgøret efter besættelsen og en analyse af dets baggrund i den politiske stilling og opinionen under ministeriet Buhl II 5. maj- 7. nov. 1945.
af PER CARLO JOHANSEN (1968)

Sveriges politik under nedrustningsforhandlingerne 1958 - 1965 med specielt henblik på denne politiks funktion i Sveriges almene udenrigspolitik.
af JØRN ÅRUP KRISTENSEN (1968)

Danmarks indtræden i Folkeforbundet, med særlig henblik på de politiske partiers stillingtagen.
af HANS KRING (1969) x

Forhistorien til ikke - angrebspagten mellem Tyskland og Sovjetunionen den 23. august 1939.
af KLAUS KAAE (1968)

Debatten i Danmark om salget af Dansk Vestindien 1916, set på baggrund af øernes krise.
af ARNE LARSEN (1966)

Indien og Koreakrigen fra 25. juni 1950 til 1. februar 1951.
af JENS CHR. MANNICHE (1965)

De politiske problemer i Sønderjylland februar - maj 1933.
af HANS JØRGEN MENG

Den britiske regerings Cypem - politik fra 28. juli 1954 til afslutningen på Londonkonferencen 19. februar 1959.
af HENNING SPURE NIELSEN (1962)

Stauning som oppositionspolitiker 1920 - 24.
af JOHAN NIELSEN (1969) x

Det tyske mindretal i Nordslesvig under besættelsen: spørgsmålet om grænserevision og hvervning til Waffen - SS.

af JOHAN PETER NOACK (1968)

Der ønskes en redegørelse for den rolle, debatten om Danmarks tilslutning til fællesmarkedet spillede i dansk indre politik i tiden fra ratifikationen af EFTA - traktaten 1960 til OMSforliget 1962.

af HENNING DAMGAARD PEDERSEN (1960)

Der ønskes en kritisk vurdering af argumentationen i "The Memoirs of Sir Anthony Eden" for den britiske regerings politik i Suez krisen 26. juli - 29. oktober 1956.

af NIKOLAJ PETERSEN (1962)

Sammenslutningsforhandlinger mellem Socialdemokratiet og Danmarks Kommunistiske Parti 1945.

af PALLE SCHIERMER POULSEN (1969) x

Den offentlige mening i USA om Danmark under den tyske besættelse 1940-45.

af SIGURD RAMBUSCH (1958)

Der ønskes en kritisk sammenligning mellem de synspunkter og interesser, der lå til grund for de større og mindre magters stillingtagen til oprettelsen af mandat-systemet og formynderkabssystemet.

af STIG ROSENSTRAND (1954)

Dansk politik med særligt henblik på Sydslesvigsspørgsmålet 1944-49.

af ERIK STENZ (1969) x

De konservatives stillingtagen til regeringen Madsen - Mygdal 1926-29.

af GERDA SWANSTRØM (1969) x

Forholdet mellem de allierede myndigheder og den østrigske regering fra 1. kontroloverenskomst 4. juli 1945 til 2. kontroloverenskomst 28. juni 1946.

af PETER SØRENSEN (1968) x

Der ønskes en kritisk redegørelse for brydningerne i Socialdemokratiet i Danmark fra partikongressen 1915 til stiftelsen af det venstresocialistiske parti i november 1919.

af BJØRN TINNING (1957)

ANDRE SIDER AF UDVIKLINGEN

særlig økonomisk historie

Handelsforbindelserne mellem det danske monarki og Hamborg ca. 1830-57, med særligt henblik paa den danske regerings handelspolitik og bestræbelserne for at frigøre dansk handelsliv fra afhængigheden af Hansastaden.

af VAGN DYBDAHL (1945) xx

På baggrund af den almindelige økonomiske og politiske udvikling i Danmark ønskes en redegørelse for den danske folkeskolelærer-stands organisations- og lønningsforhold i perioden 1870 - 1908 med hovedvægten lagt på tiden 1870 - 1900.

af AKSEL NELLEMAN (1951) xx

"Det kongeligt Octroyerede, Danske, Norske Slesvigske og Holstenske Forenede Handels - og Kanalkompagni 1782-1800".

af ANDERS NYGAARD ANDERSEN (1968)

En kritisk vurdering af Johs.U.Nefs teori om en "Industrial Revolution" i England ca. 1540 - ca. 1640 på grundlag af det tilgængelige trykte materiale for perioden indtil ca. 1600.

af KNUD ANDERSEN (1955)

Arbejdsløshed blandt byarbejderne 1870-1884. På grundlag af en beskrivelse af den økonomiske udvikling ønskes en analyse af arbejdsløshedens omfang i årene 1870-84 og af samtidens bestræbelser på at bekæmpe den.

af KNUD ERIK HOLCH ANDERSEN (1969) x

Industriforeningen i København 1880-1910: organisation og virksomhed.

af POUL EIGIL ANDERSEN (1967)

Kampen mod drikfældigheden i Danmark i perioden 1840-1917, med særligt henblik på den organiserede afholdsbevægelses opbygning, agitation og resultater.

af PAUL HEDE BERTELSEN (1962)

"Jord, Arbejde og Kapital". -En redegørelse for bevægelsens oprindelse og første tid.

af OLE JUUL GRAM (1969) x

Hovedtræk af den danske presses ældste historie.

af HENNING CHRISTOPHER HENNINGSEN (1935)

Landarbejdernes beskæftigelse 1850-1900. Efter korte rids over beskæftigelsesforholdene på landet i perioden 1800-1850 og over landbrugets konjunkturer 1850-1900 ønskes en behandling af svingningerne i landarbejdernes beskæftigelse i sidstnævnte periode.

af CHRISTIAN RIEDEL JANSEN (1969) x

Idegrundlaget for Vilhelm Grønbechs historiske produktion.

af JENS KARL JENSEN (1953)

En redegørelse for de danske bønders indtægt og formueforhold i tidsrummet 1720-1770.

af SIGURD JENSEN (1937)

Danmarks Agrarforening - opkomst, organisationsform og almindelige udvikling samt dens forhold til landbrugets organisationer og de politiske partier.

af KIRSTEN AGNETE JØRGENSEN (1964)

Andelsudvalget og dets virksomhed 1899-1940 (skattespørgsmålet dog undtaget).

af KAI HORUP LAURSEN (1966)

Landbrugsrådets oprettelse, dets organisationsform og erhvervspolitiske virksomhed 1919 - 26.

af ANDERS LINDSTRØM (1967)

En redegørelse for befolkningsudviklingen i England 1760-1831, herunder årsagerne til befolkningstilvæksten.

af ERIK FRUELUND MØLLER (1967)

Brugsforeningerne som social faktor og politisk problem 1866-99.

af AXEL NYBORG (1951)

Århus kommunes sociale forvaltning 1892-1901: organisation og virksomhed.

af JENS THORHAUGE OLESEN (1968)

Hvad kan man med Marguerite d'Angouleme, dronning af Navarra's "Heptaméron" som hovedkilde, set på baggrund af den franske samfundsstruktur på hendes tid, udvinde om hendes syn på og etiske vurdering af repræsentanter for forskellige samfundsklasser og deres handlinger?

af KIRSTEN SOPHIE OLSEN (1958)

Debatten om bondebrugets økonomiske stilling 1720-88 med særskilt redegørelse for forholdene på Marselisborg gods.

af FINN STENDAHL PEDERSEN (1968)

Fæstegårdens skatter og afgifter i stavnsbåndstiden 1733-88.
af JOHANNES HOMMELGÅRD PETERSEN (1936)

Hvilke oplysninger kan der på grundlag af det trykte materiale og det af kandidaten gennemgående arkivstof fra tiden efter 1660 fortrinsvis matriklen af 1688, gives om skovenes forhold (især skovstrækningernes omfang og art og deres besiddelses-, brugs- og beskatningsforhold) i de nuværende Århus og Skanderborg amter i tiden 1628 - ca. 1700?
af GUNNER V. RASMUSSEN (1951)

Chr. Martfelt med særligt henblik på hans virke i Landhusholdningsselskabet og hans økonomiske forfatterskab.
af ERLING SØRENSEN (1969)

Kreditanstalt Vogelsang 1925-29.
af GUDMUND TYBJERG (1966)

Der ønskes en skildring af, hvilken indflydelse forandringerne i verdenshandelen og de økonomiske konjunkturer havde på de danske samfund og den danske stat i tidsrummet 1588-1624.
af HUGO WORSAAE PETERSEN (1936)

ooOoo

